

Työeläke

Eläketurvastaan huolehtinut
mäkikotka Matti Hautamäki

EI HYPPÄÄ TYHJÄN PÄÄLLE

4

- 4 Amatikkseen urheillevien eläketurva**
Mäkihyppääjä Matti Hautamäki ja jääkiekkoilija **Tommi Miettinen** kertovat, missä vaiheessa eläketurva rupesi heitä kiinnostamaan.

- 7 Kissa pöydällä**
Finanssivalvonta vaatii selkeitä pelisääntöjä siihen, miten työeläkeyhtiöt käyttävät rahojaan työpaikkojen hyvinvoinnin edistämiseen. Äläkkä hyvinvointirahojen käytöstä syntyi, kun Aalto-yliopiston ja 17 muun yliopiston julkisen tarjouskilpailun kiemurat tulivat julki.

- 9 Koskinen**
Kolumnissaan Lasse Koskinen vertaa suomen pystykorvaa ja työeläkejärjestelmää toisiinsa.

- 10 Työkyvytön vai osatyökykyinen?**
Tunnetko eläkelajin -juttusarjassa esittäytyy työkyvyttömyyseläke. Vuositasolla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyy noin 24 000 henkilöä. Juttu kertoo muun muassa, minkälaisista sairauksista tyypillisesti siirrytään työkyvyttömyyseläkkeelle.

13

- 13 MS-tauti vei eläkkeelle**
Lappeenrantalainen Sirkku Perttula on tyytyväinen päästyään sairauden vuoksi eläkkeelle. Hänen työkykynsä vei MS-tauti.

- 14 Nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle**
Keskustelua nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisestä on julkisuudessa käyty enemmän mielikuvien kuin tosiasioiden pohjalta. Asiantuntija-artikkelissaan erikoistutkija Raija Gould ja tilastosuunnittelija Heidi Nyman kertovat asian oikean laidan.

- 16 Takuueläke tasan kaikille**
Sata-komitean työn hedelmä, takuueläke, tulee haettavaksi juuri sopivasti kevään eduskuntavaalien alla. Maaliskuussa voimaan astuva takuueläke herättää keskustelua.

- 19 Ranskassa tasapainotellen**
Asiantuntija-artikkelissaan yhteyspäällikkö Hannu Ramberg pureutuu Ranskan monisyiseen eläkeuudistukseen.

22

- 20 Työkyvyttömyys syö rajusti voimavaroja**
Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori Guy Ahonen on laskenut, että työikäisen väestön ennenaikainen terveyden menetys maksaa jopa 25 miljardia vuodessa.

- 22 Druvan-projekti esimerkkinä**
Dragsfjärdin kunnassa jo muutama vuosi sitten toteutettu Druvan-projekti on yhä toimiva esimerkki onnistuneesta työhyvinvointihankkeesta.

- 24 Kokemuksen ääntä**
Kela-koneiston syväosaaja Anne Neimala työskentelee hyvinvointietuuksien ytimessä.

- 26 Ikäjohtamisesta potkua työuriin**
Porin kaupunki pitää kiinni konkareistaan senioriohjelmallaan. Näin yli viisikymppiset pysyvät työssä pidempään.

- 28 Työtehtävien muutos avasi uudet näkymät**
Seniorivalmennukseen osallistuneen porilaisen Leena Mäkelän tulevaisuuden näkymät ovat muuttuneet viime kuukausina.

24

- 29 Työelämäpalkinto 2010**
Työelämäpalkinto annettiin kahdelle ikääntyvien työssä pysymistä edistäneelle hankkeelle.

- 30 Pallo hallussa**
Ulkomaanpalstamme kiertää Telluksen kaikilla mantereilla.

- 32 Elinaikakerroin epäilyttää nuorisoa**
Elinaikakerroin ja sen oikeudenmukaisuus nousivat esiin Työeläkepäivän paneelikeskustelussa.

- 34 Korkki kiinni juomiskierteessä**
Suomalainen juo keskimäärin reilut 10 litraa puhdasta alkoholia vuodessa. Alkoholin suurkulutuksen on osoitettu kaksinkertaistavan riskiä päätyä työkyvyttömyyseläkkeelle.

- 36 Nimitykset**

- 37 Luin kirjan**

- 37 Yhdyskunta**
Sarjakuva

Perusturvaa kaikki tyyni

28

38 Toinen ajattelija

Lehden kynävieras, Suomen Nuorisoyhteistyö Allianssin ry:n pääsihteeri Jukka Tahvanainen haluaa nuoret mukaan eläkekeskustelujen keskiöön.

39 English Summary

40 Eläketurvakeskuksen julkaisuja

Näin vuodenvaihteen lähestyessä kirjakauppa käy kuumana. Finlandia-kilpailun varjossa versoo monta mielenkiintoista minikisaa. Sukueeposten, romanitiikan ja kokkauskirjojen haastajaksi aivan uutena genrenä on syntynyt kuin vahingossa sivuhaara, jossa keskitytään Sata-komitean työhön.

Vähintään yksi teos on tyystin omistettu edesmenneelle komitealle, mutta kokonaisia lukuja ja lukuisia artikkeleita samasta aiheesta on kirjoitettu moniin kansiin blogeista puhumattakaan. Kirjoittajien intressi on yhteinen: löytää syy siihen, miksi komitean anti jäi niin vähäiseksi.

Itse asiassa jäikö anti pieneksi? Suomeen istutettiin aivan uusi eläkelaji, takuueläke, pitämään huolta pienten eläkkeiden minimitasosta ilman, että ansioturvaa nostettiin. Ei ihan merkityksetön uudistus. Ehdotuksia sateli muutenkin runsaasti ja osa näistä myös toteutuu. Lisäksi komitean satona voidaan pitää myös keskustelun käynnistymistä ansioihin suhteutetun turvan ja vähimmäisturvan välisestä suhteesta.

Kyllä keskustelu käykin: Kenen kustannuksella köyhimpien asemaa kohennetaan? Voidaanko vähimmäisturvaa nostaa ilman, että ansioturva nousee myös? Kuka hyötyy? Kuka kannattaa mitään? Kysymyksiä, kysymyksiä ja joitain vastausyrityksiäkin on kuultu.

Ilma on sakeana vanhojen, 1950–60-lukujen poterojen savusta. Tuolloin työeläkkeen synty kansaneläkkeen rinnalle ei käynyt kivutta. Pienviljelijäväestön turvana toiminut kansaneläke sai kaverikseen ansioihin suhteutetun eläkkeen, joka otti tavalliset palkansaaajat paremmin huomioon. Ja melkein päinnoivaatioksi voidaan kutsua lyhytaikaisten työsuhteiden lain, LEL:n syntyä. Jo tuolloin ryhdyttiin vakuuttamaan pätkätöitä.

Kyräilevän alun jälkeen kansan- ja työeläkkeen tasapaino on löytynyt, ja myöhemmin luotuja sääntöjä yhteensovittamisesta voidaan pitää jopa elegantteina. Onhan ratkaistavana ollut vähimmäisturvan ja ansioturvan keskinäinen suhde. Vähimmäistasolla pitäisi tulla toimeen. Se ei kuitenkaan saisi olla niin korkea, ettei työnteko enää kannata. Ja kun tulot kasvavat, tulee vähimmäisturvan leikkautua pois sopivassa suhteessa, ei liian jyrkästi.

Yksi vastakkaisasetelman kausi nähtiin 1980-luvulla, kun keskustelu kansalaispalkasta käynnistyi. Ettemme vain olisi taas järjestäytymässä vanhoihin leireihin nyt, lähes kolme vuosikymmentä myöhemmin?

Jotta tykitystä käytäisiin tasaveroisin välinein, voisi terminologiasta sopia. Tässä ehdotuksia: perusturva ei ole pelkkää kansan- tai takuueläkettä, vaan myös ansioturva on perusturvaa. Perusteluina voidaan huomauttaa, ettei ansioturvaakaan tarvitse kansalaisen itse järjestää.

Jotta peli ei menisi ihan yksinkertaiseksi, täytyy nostaa pöydälle myös ansioturva-käsitteeseen sisältyvä haaste. Moni ei tule ajatelleeksi, että kyseessä on sosiaalivakuutus, joka turvaa kansalaista sosiaalisista riskeistä aiheutuvien ansionmenetysten varalta.

Menestyisiköhän joulumyynnissä sellainen kirja, jonka otsikko kuuluisi näin: ”Perusturvaa ja sosiaalivakuutusta”? Arvelen, että voittajana selviäisi ”Sata-komitean ja yhden työn tarinat”.

Kati Kalliomäki

TOIMITUS: Päätoimittaja Kati Kalliomäki |
Toimituspäällikkö: Anne Iivonen |
Toimitusneuvosto: Kalervo Koistinen, Roope Noronen, Paula Ojala-Ruuth, Toni Pekka, Janne Pulkkinen, Staffan Sévon, Leena Virtanen |
Osoitteenmuutokset: Fax (09) 148 1172, Puhelin 010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Osoite: 00065 Eläketurvakeskus | Puhelin 010 7511 | Fax 010 751 2205 | www.etk.fi | 45. vuosikerta | Työeläke ilmestyy viisi kertaa vuodessa | Vuosikerran hinta on 18 euroa | Helsinki 2010 | PunaMusta Oy | ISSN 0564-5808 | Kannen kuva: Marko Happonen | Ulkoasu: Ilkka Kumpunen

Urheilijoiden sosiaaliturva
kasvunsa alkumetreillä

Työeläkelait eivät koske ammattikseen urheilevia

Eläkettä kartutetaan yhä vanhemmaksi, mutta työntekijän eläkelakia (TyEL) ei sovelleta urheilemiseen. Urheilemista koskevasta eläketurvasta säädetään urheilijoiden tapaturma- ja eläketurvasta annetussa laissa. Ammattiurheilijoiden sosiaaliturva on järjestelmänä niin uusi, ettei kukaan vielä nauti urheilijan vanhuuseläkettä.

Mäkihyppääjä Matti Hautamäki aloitti ammattiuransa teini-ikäisenä. – Silloin ei ajatellut, että urheilemisesta voisi tienata rahaa. Sellaiset asiat eivät vain käy mielessä, puhumattakaan vakuutusturvasta.

Vakuutettuja urheilijoita noin tuhat

- Urheilija voi saada lain mukaisen vakuutuksen, kun ansiotulo ylittää 9 600 euroa. Yksilöurheilijalle vakuutus on aina vapaaehtoinen.
- Vanhuuseläkettä kertyy 4,5 prosenttia ansiosta. Vanhuuseläkettä alkaa saada 65-vuotiaana.
- Vuonna 2007 vakuutettuja urheilijoita oli noin tuhat, joista noin 40 oli yksilöurheilijoita. Korvattavia vahinkoja oli noin 1 600.
- Valtaosa vakuutetuista on jääkiekkoilijoita ja jalkapalloilijoita.
- Vakuutusjärjestelmän piirissä olevista urheilijoista suurin osa on miehiä. Vakuutetuista naisurheilijoista valtaosa on yksilöurheilijoita ja joukkuelajien ulkomaalaispelaajia.
- Urheilijoiden eläketurvan ja tapaturmavasta annettiin ensimmäinen asetus vuonna 1995. Varsinainen laki tuli voimaan viisi vuotta myöhemmin 1.7.2000.

Ensimmäinen ansioperusteinen tapaturma- ja työeläketurva luotiin vasta 1990-luvulla. Urheilijan ansiosidonnainen sosiaaliturva osoittautui tarpeelliseksi, kun korkein oikeus katsoi muutamassa ratkaisussaan urheilijan olleen työssä. Sitä ennen urheilijat olivat perusturvajärjestelmän ja vapaaehtoisten vakuutusten varassa, eikä urheilu mielletty ammatiksi.

Urheilijavakuutuksia on voinut ottaa jo kymmenen vuoden ajan. Vakuutusyhtiö Pohjola oli pitkään ainoa vakuutusyhtiö, joka myönsi urheilijavakuutuksia. Nyt on muitakin yhtiöitä mukana. Mutta vakuutuslajin epäsuosio joutuu urheilijan vakuuttamisen epäedullisuudesta. Urheilijan tapaturmariski on nelikymmenkertainen muihin ammatinharjoittajiin nähden. Lisäksi vakuutuksen maksajia on vain pieni joukko.

Työeläkelait eivät koske ammatikseen urheiluvia, vaan urheilijoiden eläke- ja tapaturmavakuutuksesta on säädetty erillislailla.

– Urheilulla ei ole varaa antaa rajoittamatonta turvaa, siksi urheilijoille on luotu oma systeemi. Muuten vakuutukset olisivat liian kalliita, täsmentää hallitusneuvos **Jaakko Hannula** sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Jääkiekko lajina ammattimaisin

Laki urheilijoiden eläke- ja tapaturmavakuutuksesta uudistui vuonna 2009. Uuden lain mukaan joukkueurheilijalle vakuutus on pakollinen tietyn tulorajan ylittyessä, mutta yksilöurheilijalle vapaaehtoinen. Yksilöurheilija voi saada lain mukaisen tapaturma- ja eläkevakuutuksen tulorajan ylittyessä.

– Aikaisemmin vakuutus oli pakollinen myös yksilöurheilijalle, mutta käytännössä vakuutuksia otettiin vähän. Yksilöurheilija vertautuukin lähinnä yrittäjään, joka tekee itse riskiharkinnan, **Leo Sokka** vakuutusyhtiö Pohjolasta huomauttaa.

Jääkiekkoilija Tommi Miettisen mukaan vakuutusasiat jäävät pitkälti omalle vastuulle. – Pelaajayhdistyksen kautta tulee tietoa, mutta sellainen tuntuma on, että aika lailla se on kiinni urheilijan omasta kiinnostuksesta.

Valtaosa vakuutetuista urheilijoista on jääkiekkoilijoita ja jalkapalloilijoita. Pisimmällä ammattimaistumisessa ollaan jääkiekon liigatasolla, jossa edellytetään, että pelaajalla on vakuutus otettuna. Liigatason jääkiekkoilijalle urheilusta saatava tulo muodostaa lähes poikkeuksetta pääasiallisen toimeentulon.

Kuopiolaisen jääkiekkojoukkue Kalpan riveissä pelaava 34-vuotias **Tommi Miettinen** huomauttaa, että pelaajayhdistyksen kautta pelaajat saavat paljon tietoa vakuutusturvaan. Iän karttuessa pelaajat kiinnostuvat asioista enemmän.

Miettisen oma ura alkoi 1990-luvun puolessa välissä, jolloin urheilijan sosiaaliturvajärjestelmä alkoi muodostua.

– Niihin aikoihin tuli mahdolliseksi myös rahastoida osa palkasta. Rahasto takaa perustulon, kun ammattiura päättyy, Miettinen kertoo.

Miettinen pelasi vajaa kymmenen vuotta Ruotsissa, kunnes palasi vuosi sitten Suomeen. Hänen mukaansa Ruotsissa pelaajat rahastoivat osan tuloistaan pitkälti samalla tavoin kuin Suomessa. Tosin järjestelmä on siellä joustavampi.

– Ruotsissa voi säätöidä sellaisia summia kuin haluaa, kun taas Suomessa on määrätty prosenttiosuus tuloista. Lisäksi nostaminen on vapaampaa. Säätöimiseen myös rohkaistaan, sillä jotkut ruotsalaisjoukkueet haluavat tietää sopimusta tehdessään, että onko pelaaja säätöinyt tulojaan. Se tulee seuralle halvemmaksi.

Pysyvä työkyvyttömyyseläke tuli mahdolliseksi

Miettisellä on vielä muutama vuosi nykyistä sopimustaan jäljellä eikä hän poissulje mahdollisuutta jatkaa sen jälkeenkin. Yhä useampi urheilija jatkaa uraansa aiempaa pidempään. Uusi laki huomioi tämän nostamalla vakuutusvelvollisuutta viidellä vuodella 43 ikävuoteen.

– Tässä on vielä aikaa miettiä, mitä tekee tulevaisuudessa. Paljon riippuu siitä, miten jaksaa ja pysyy terveenä.

Miettinen sanoo olleensa omalla urallaan onnekas, sillä esimerkiksi vakavia loukkautumisia ei ole sattunut.

Urheilijoilla tapaturmariski on merkittävä. Esimerkiksi vuonna 2007 jokaista vakuutuksen

ottanutta urheilijaa kohden sattui 1,5 vahinkoa. Vahingot johtavat harvemmin pysyviin vammoihin, mutta joissakin tapauksissa vamma johtaa pysyvään työkyvyttömyyteen.

Nykyisen lain mukaan urheilijan on näissä tapauksissa mahdollista saada pysyvää tapaturmaeläkettä. Aiemmin sitä oli mahdollista saada joko 38 ikävuoteen tai kymmenen vuoden ajan.

– On aika harvinaista, että urheilijasta tulee pysyvästi työkyvytön, mutta nyt turva on olemassa. Korvaustaso määriteltiin myös keskimääräisen palkansaajan ansiotasolle, sanoo **Marko Jortikka** vakuutusyhtiö Pohjolasta.

Tilanteessa jossa urheilija tulee urheilukyvottomäksi eli kyvyttömäksi omaan lajiinsa, urheilija voi saada tapaturmaeläkettä viisi vuotta. Uuteen lakiin kirjattiin myös velvoite kuntoutuksesta uuteen ammattiin.

– Suuri haastehan ammatillisen kuntoutuksen osalta on, että usein urheilijalla ei ole vahvaa pohjakoulutusta.

Teksti: Lea Taivassalo

Kuvat: Marko Hoppo

Menestys mahdollistaa yksilöurheilijalle turvan

Matti Hautamäki ei ole koskaan loukkaantunut vakavasti urallaan.
– Joissakin muissa lajeissa riski on huomattavasti suurempi.

► Yksilöurheilijalle vasta menestys tuo mahdollisuuden laittaa sosiaaliturvansa kuntoon. Mäkihyppääjä **Matti Hautamäki** otti lakisääteisen urheilijan tapaturma- ja eläkevakuutuksen 2000-luvun alussa. Silloin Hautamäki voitti useita olympiamitaleita.

Hautamäki lähti ensimmäiseen maailmancupiin 16-vuotiaana.

– Silloin ei käynyt edes mielessä, että hypäämisestä voisi saada elannon. Ei niin nuorena osaa ajatella vakuuttamista muutenkaan, Hautamäki huomauttaa.

Hänen mukaansa vain harva ansaitsee mäki-

hypyssä niin paljon, että saa urheilijavakuutuksen. Hankalimmassa asemassa ovat keskivertourheilijat, jotka eivät lyö kunnolla itseään läpi.

– Silloin ei ole oikein mikään asia hyvin. Usein uran loppuessa ollaan aivan tyhjän päällä ilman ammattia tai taloudellista turvaa.

Nyt 29-vuotias Hautamäki oli jo nuoremmalla iälläään tavoitteellinen ja kävi aikoinaan urheilulukion. Uran jatkuessa hän on valmis tautunut tulevaisuuteen rahastomalla osan ansiostaan. Urheilijarahasto on virallisesti muotoiltuna urheilijan keino siirtää verotettavaa tuloa tulevaisuuteen.

– Kaikki eivät rahastoi, mutta olen tyytyväinen, että tein niin. Kun ura loppuu, voin rahaston ansiosta opiskella rauhassa ammattiin, Hautamäki sanoo.

Uran jälkeinen elämä on kovassa pohdinnassa, sillä viime keväänä hän otti myös vapaaehtoisen eläkevakuutuksen.

– Liian vähän ja liian myöhään, mutta jotta olen kuitenkin yrittänyt.

Teksti: Lea Taivassalo

Kuvat: Marko Hoppo

**Sosiaali- ja terveysministeriön
vakuutusosaston ylijohtaja
Outi Antila.**

(Kuva: Karoliina Paatos).

**Eläke-Tapiolan toimitusjohtaja
Satu Huber.**

(Kuva: Janne Lehtinen)

**Ilmarisen asiakkuusjohtaja
Timo Aro.**

(Kuva: Tomi Parkkonen).

**Varman asiakkuusjohtaja
Hannu Tarvonen.**

(Kuva: Rami Salle).

Kissa pöydällä

Selkeämmät pelisäännöt työhyvinvointirahojen käyttöön

Finanssivalvonta Fiva tarttui marraskuussa asiaan, josta on kohistu jo pitkään. Fiva vaatii selkeitä pelisääntöjä siihen, miten työeläkeyhtiöt käyttävät rahojaan työpaikkojen hyvinvoinnin edistämiseen.

Työeläkeyhtiöiden johtajat ovat yllättävän yksimielisiä siitä, että rahojen käyttöä koskevia säännöksiä on tarkennettava ja valvontaa tehostettava.

”Olemme tehneet syntiä, mutta lupaamme kääntyä kaidalle polulle, kunhan joku kertoo meille, mistä se alkaa.” Näin voi tiivistää työeläkeyhtiöiden viestin.

Kaikki yhtiöt ovat tehneet hyvää työtä, mutta työhyvinvointiin tarkoitettuja rahoja on käytetty myös asiakashankintaan, ja asiakkaat sen myös tietävät, sanoo Eläke-Tapiolan toimitusjohtaja **Satu Huber**.

Työhyvinvointirahojen käyttö asiakashankintaan tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kun eläkeyhtiö houkuttelee yritystä asiakkaakseen, se kaiken muun hyvän lisäksi lupaa yritykselle työhyvinvointiin rahaa kysymättä tarkemmin, mihin rahat käytetään.

Kaupunkilegendat elävät

Kun tarkat pelisäännöt puuttuvat, kaupunkilegendat elävät.

Kerrotaan, että asiakassuhteen syntymistä ja työhyvinvointia on edistetty muun muassa yritysjohtajan Lapin moottorikelkkasafareilla. Hyvinvointirahaa kerrotaan käytetyn myös esimerkiksi yrityksen valaistuksen uusimiseen.

Eräs henkilö tietää kertoa, että erään työeläkeyhtiön johtaja lupasi erään eläkesäätiötään purkaneen yrityksen johdolle 40 000 euroa hyvinvointirahaa ilman mitään sen käyttöön liittyviä vaatimuksia. Tarjouksesta löytyy kuulema kopio erään ulkopuolisen henkilön pöytälaatikosta.

Näitä juttuja riittää niin kauan kun pelisäännöt ovat hämärät tai kun niitä ei ole lainkaan. Eivätkä jutut kenties loppuisi pelisääntöihinkään, sillä epäilyt rajanylityksistä jäisivät elämään.

Kunnon äläkkä hyvinvointirahojen käytöstä syntyi vasta, kun Aalto-yliopisto yksin ja 17 yliopistoa yhdessä järjestivät meklarien välityksellä julkisen tarjouskilpailun eläkkeistään. Tarjouskilpailun piiriin kuului ainoastaan 1980 ja sitä myöhemmin syntynyt yliopistoväki. Vanhemman henkilöstön eläkkeet jäivät valtion vastuulle.

– Tämä on ensimmäinen julkinen case. On hyvä, että tarjous tuli näin päivänvaloon. Meille ovat kuitenkin tärkeitä myös pienet yritykset. On turhauttavaa, jos häviämme esimerkiksi kilpailun 50 ihmisen työpaikasta 10 000 euron kohdentamattoman rahan vuoksi. Me myönnämme työhyvinvointirahaa vain kuittia vastaan, Huber sanoo.

Tarjouskilpailut käyty

Varma voitti kilpailun sekä Aalto-yliopiston että muiden yliopistojen eläkkeistä. Se tarjosi 17 yliopiston poolille yli kolme miljoonaa euroa hyvinvointirahaa, jonka käyttöaika on 3 – 4 vuotta. Se oli ylivoimaisesti suurin tarjous ja vain neljänneksen pienempi summa kuin yhtiön kaikki 2008 käyttämät hyvinvointirahat yhteensä.

Varma sai myös Aalto-yliopiston asiakkaakseen, vaikka sen tarjoamat hyvinvointirahat eivät olleet tarjouskilpailun kärkipäästä.

Varman asiakassuhdejohtaja **Hannu Tarvonen** muistuttaa, että meklarin järjestämässä 17 yliopiston tarjouskilpailun pisteytyksessä hyvinvointirahojen osuus oli vain 12 sadasta.

– Harmittaa tämä yliopistojen työhyvinvointirahoista syntynyt keskustelu. Me olimme siinä kilpailussa muutenkin ylivoimaisia. Voitimme myös Aalto-kilpailun, vaikka näissä kahdessa kilpailussa pisteytykset olivat aivan erilaiset, Tarvainen sanoo.

Työeläkejohtajien puheita kuunnellessa tulee mieleen mieron tunteita kotiin palaavan miehen puolustus, ”enhän minä, mutta pojat”.

Ilmarisen asiakkuusjohtaja **Timo Aro** korostaa, että Ilmarinen käynnisti ensimmäisenä

TyEL-yhtiönä hankkeen työhyvinvoinnin edistämiseksi.

– Ilmarisen mielestä on parasta, että ensin asiakasyrityksen kanssa yhdessä arvioidaan työhyvinvoinnin kehittämistarpeet. Sillä tavalla tulokset ovat paljon paremmat kuin rahaa jakamalla, Aro sanoo.

– Yliopistotarjouksista voi nähdä, että niin me toimimme.

– Työhyvinvoinnin edistämiseen annetun rahan tarkoituksena on estää ennalta työkyvyttömyyseläkkeelle joutumista. Näyttää siltä, että tarkempia säännöksiä tarvitaan lakiin. Näin mahdollisilta ylilyönneiltä voidaan välttyä ja kuitenkin tukea sellaista toimintaa yrityksissä, joilla voidaan välttää työkyvyttömyyseläkkeille joutumista, toteaa johtaja **Riitta Korpiluoma** Eläketurvakeskuksesta.

Fiksu saa enemmän

Työeläkeyhtiöt keräävät vakuutusmaksussa niin kutsuttua ”työkyvyttömyysriskin hallintaosaa” eli työhyvinvointimaksua. Se on keskimäärin 0,03 prosenttia vakuutettujen palkkasummasta. Finanssivalvonnan tietojen mukaan vuosina 2006–2009 sitä kertyi yhteensä noin 42 miljoonaa euroa. Samassa ajassa yhtiöt kirja-

sivat työhyvinvointikuluikseen noin 46 miljoonaa euroa.

TyEL-yhtiöt ovat sitä mieltä, ettei näitä rahojen ole tarkoituksaan jakaa tasaisesti nuppiluvun mukaan kaikille asiakkaille.

– Pitää katsoa, mikä on asiakkaan tarve ja millaisia hankkeita sillä on vireillä. Meidän rahoituksemme riippuu myös siitä, miten paljon yritys itse haluaa panostaa työhyvinvointiin, Tarvonen sanoo.

Satu Huber on samaa mieltä.

– Yhteen yritykseen voi panostaa enemmän kuin johonkin toiseen, jos sillä on pilottihanke, jota voi kopioida ja siirtää myös muihin yhtiöihin pilottityönä, Huber selittää.

Lisää ohjeita ja valvontaa

TyEL-yhtiöt pyytävät nyt sosiaaliministeriöltä ja Fivalta lisää sääntöjä ja täsmällisempää valvontaa työhyvinvointirahojen käyttöön.

– Valvojakaan ei nyt tiedä, mitä sen oikeastaan pitäisi valvoa. Emmehan me voi mennä pelisäännöistä keskenämme sopimaan. Kilpailuvirastokin siihen puuttuisi, Tarvonen sanoo.

Teksti: Juha Jaakkola

Kuvat: Arkisto ja työeläkeyhtiöt

Rahan käytössä mojomia eroja

▶ Finanssivalvonta pyysi ja sai viime keväänä kaikilta työeläkeyhtiöiltä selvityksen siitä, miten ne ovat jakaneet työhyvinvointirahojen asiakkailleen. Erot olivat suuria.

Selvityksen taustalla oli se, että kaikki merkittävimmät asiakassiirrot, kuten eläkesäätiöiden ja -kassojen purut sekä valtion liikelaitosten siirrot ovat päättyneet kahteen suureen yhtiöön, Varmaan ja Ilmariseen.

TyEL-yhtiöt keräävät vakuutusmaksun yhteydessä työhyvinvointimaksua, joka on keskimäärin 0,03 prosenttia palkkasummasta. Nimisiä mainitsematta Fiva toteaa, työhyvinvointia edistävään toimintaan on luvattu panostaa määrällä joka ”ylittää monikymmenkertaisesti uusista asiakkuuksista kertyvän työhyvinvointimaksun”.

Yksi räikeimmistä eroista lienee tarjouksessa, jolla Varma sai asiakkaakseen 17 yliopistoa.

”Työeläkeyhtiöillä on erilaiset toimintatavat; toiset lupaavat suuria työhyvinvointipanoksia, toiset ovat maltillisempia”, Fiva päättelee maltillisesti.

Työhyvinvoinnin edistäminen on Fivan mielestä lähtökohtaisesti kannatettavaa. Sääntöjen tulisi kuitenkin olla sekä toimijoille että valvo-

jalle nykyistä selkeämpiä ja läpinäkyvämpiä, koska toiminta ja toimintakulujen käsittely kirjanpidossa ja tilinpäätöksessä vaikuttavat työeläkelaitosten väliseen kilpailuun.

Fiva odottaa sosiaali- ja terveysministeriöltä lainsäädäntöä, joka tuo tolkkua muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- paljonko työeläkeyhtiö voi käyttää varoja työhyvinvointia edistävään toimintaan,
- voiko TyEL-yhtiö käyttää työhyvinvointihankkeisiin muita, kuin työhyvinvointimaksulla kerättyjä varoja,

Eläketurvakeskuksen johtaja Riitta Korpiluoma.

(Kuva: Uzi Varon).

- asiakkaiden tasapuolisen kohtelun vuoksi pitää tietää, missä määrin työhyvinvointia varten kerättyjä varoja voidaan kohdentaa yksittäisille asiakkaille,
- voiko asiakassiirtojen yhteydessä luvata etukäteen työhyvinvointipanostusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön vakuutusosaston ylijohtaja **Outi Antila** kertoo, että ministeriössä kirjoitetaan Fivan aloitteen pohjalta muistiota. Hän kuitenkin sanoo, ettei mitään työeläkeyhtiöiden kilpailuun liittyvää lainsäädäntöä synny ennen ensi eduskuntavaaleja.

– En halua yhtäkkiä ottaa kantaa tähän asiaan. Kaikki riippuu siitä, mitä seuraava hallitus kirjaa työeläkelaitosten kilpailusäännöksistä ohjelmaansa.

– Työhyvinvointiasiat ovat valtiosihteeri **Eeva Kuuskosken** vetämän työryhmän asialistalla, toteaa **Riitta Korpiluoma**. Odotamme työryhmältä esitystä uusista pelisäännöistä, jotka edesauttavat tavoitteellista työhyvinvointitoimintaa sekä isommissa että pienemmissä yrityksissä.

Teksti: Juha Jaakkola

Pystykorva välttää eläkkeettömyyspommin

KO
SKI
NEN

Wall Street -elokuvan Gordon Gekkoa mukaillen: työeläkejärjestelmän kova ydin toimii, kova ydin on hyvästä. Kansalaisen näkökulmasta kova ydin on etuusperusteisuus ja kattavuus. Järjestelmän ydin on monimuotoinen toteutuksen hajautus. Toiminta on rakennettu näiden ytimien ympärille kompromisseja tehden.

Lopputuloksen sopii olla suomen pystykorvan kaltainen – näihin oloihin kehittynyt ja sopeutunut, vailla pahoja ylijalostuksen tuomia vikoja.

Arvokas turva

Haasteena on huolehtia ydinominaisuuksista maailman muuttuessa. Klassikkokirjassa *Länsirintamalta ei mitään uutta* parikymppinen sotaveteraani toteaa: ”Me olemme kadottaneet muiden asiayhteyksien tajun, koska ne ovat keinotekoisia. Vain tosiasiat ovat meille tärkeitä.”

Nuorien sotaveteraanien lisäksi päättäjien kannattaa nojata tosiasioihin. Kuten siihen, että tavalliselle kansalaiselle kaikkia työntekijöitä koskeva ja riskeiltä suojaava työeläketurva on arvokas asia. Nykyisiä haasteita ovat epätyypilliset työsuhteet ja kasvavat kustannukset.

Suomessa turva taataan kaikissa työpaikoissa ja myös riskiryhmiin kuuluville työntekijöille. Tämä ei ole itsestäänselvyys. Etuusperusteisuus tarkoittaa ennalta määrättyä eläkettä, joka riippuu eläkekeräytymästä. Se kantaa riskejä pienen ihmisen puolesta. Tämäkään ei ole itsestäänselvyys. Epätyypillisissä työsuhteissa työskentelevien ihmisten kohtuullisen eläketurvan takaminen vaatii Suomessakin uusia sosiaalisia innovaatioita.

Monessa maassa kustannuksiltaan kestävän eläkejärjestelmän resepti on siirtää riskit eläkkeen kartuttajille ja eläkkeensaajille – pelastetaan systeemi uhraamalla ihmiset eläkkeettömyyspommin. Yksityiseen lisäturvaankin on vähiten varaa niillä, jotka sitä eniten tarvitsevat. Nämäkin tosiasiat tulisi tunnustaa eläkejärjestelmiä arvioitaessa.

Kokonaisuus yhdistyy kilpailuun

Yksityisellä sektorilla eläkkeiden hoito on hajautettu useiden työeläkevakuutuslaitos-

ten toteutettavaksi. Hajautuksella on monenlaisia seurauksia. Päätöksenteon hajautus on riskienhallinnan kannalta varsin toivottava ominaisuus. Ehkä myös vallankäytön näkökulmasta.

Hajautus tehostaa toimintaa kilpailun avulla, mutta samalla menetetään mittakaavaetuja. Kokonaistehokkuus ja pienimpien laitosten kilpailukyky edellyttävät, että koko järjestelmän riskinkantokykyä ja mittakaavaetua voidaan hyödyntää yksittäisten laitosten toiminnassa. Esimerkkejä tästä ovat OLVI eli järjestelmätasolle siirretty osuus sijoitusten osakeriskistä sekä järjestelmän yhteiset tietotekniikkahankkeet. Helppoa tämä ei ole ja uusia innovaatioita kaivataan.

Aidoista kilpailuelementeistä huolehtiminen on vaativa tehtävä, koska kaikki työeläkevakuutuslaitokset tarjoavat työntäijille palvelua saman lakisääteisen eläketurvan hoitamiseksi. Erot syntyvät kustannuksissa ja palvelun laadussa sekä palvelun tarjonnan muodossa – yhtiö vs. säätiö tai kassa. Laitosten yhteistyötä tarvitaan riittävän kehitystoiminnassa tarvittavan osaamis- ja tietopohjan muodostamiseksi, aivan kuten henki- ja vahinkovakuutussektoreilla.

Riittävien ja reilujen kilpailukeinojen taakaaminen sekä sektoritason mittakaavaedun hyödyntäminen ovat kriittiset tehtävät, jotka kuuluvat viranomaisten ja poliittisten päättäjien vastuulle. Samoin aidon hajautuksen varmistaminen.

Työeläkkeet ovat osa sosiaaliturvaa. Niitä koskeva päätöksenteko ei voi nojata puhtaasti taloudellisiin tekijöihin. Moraalinen ulottuvuus tulee ottaa huomioon vaikka meille rahaperusteista ihmiskuvaa tyrkytetäänkin.

Lasse Koskinen

*Kirjoittaja on
Finanssivalvonnan
johtava riskiasiantuntija
ja Aalto-yliopiston
kaupparikkeakoulun dosentti.*

Ps. Toivotan kaikille lehden lukijoille hyvää joulua. Pukinkonttiin suosittelen **George Soroksen** kirjaa *The Soros Lectures at the Central European University*.

Työkyvytön vai osatyökykyinen?

Työeläkejärjestelmästä siirtyi viime vuonna työkyvyttömyyseläkkeelle lähes 24 000 henkilöä. He olivat työkyvyttömyyseläkepäättöksen saadessaan keskimäärin 52,1-vuotiaita.

Työkyvyttömyyseläkkeensaajista työeläkettä saavien osuus on lähes 217 000, ja heistä osatyökyvyttömyyseläkettä saavia oli vajaa kymmenes. Kun Kelan maksamat eläke-etuudet otetaan mukaan, työkyvyttömyyseläkettä saavien joukko kasvaa noin 272 000:een.

Työkyvyttömyyseläke turvaa toimeentulon työkyvyn heiketessä. Työkyvyttömyyseläke muodostuu työsuhteista sekä mahdollisesta yrittäjätoiminnasta karttuneesta eläkkeestä. Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeeseen laskeaan tulevan ajan eläkkeen osa.

Kuukausieläke työkyvyttömyyseläkettä saavilla oli keskimäärin 1 207 euroa: miehillä työkyvyttömyyseläkkeen taso on 1 475 euroa ja naisilla 970 euroa kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläkettä tai osatyökyvyttömyyseläkettä voi hakea silloin, kun ei pysty jatkamaan työskentelyä ja työkyky on heikentynyt vähintään vuoden ajaksi.

Työkyvyttömyyden vuoksi myönnettäviä eläkkeitä ovat kuntoutustuki ja osakuntoutustuki (määräaikaista) sekä työkyvyttömyyseläke ja osatyökyvyttömyyseläke (toistaiseksi myönnettäviä).

Yleensä työkyvyttömyyseläkettä edeltää Kelan maksama sairauspäiväraha. Jos työkyky on alentunut vähintään 60 prosentilla, eikä kuntoutuksella ole saatu tuloksia, tulee kyseeseen täysi työkyvyttömyyseläke. Se myönnetään toistaiseksi, jos työkyvyn palautuminen on epätodennäköistä.

Jos selviytyy kuitenkin osa-aikatyöstä tai entistä kevyemmistä tehtävistä, hakijalle voidaan myöntää osatyökyvyttömyyseläke. Osatyökyvyttömyyseläkkeen saannin ehtona on, että ansiotaso on alentunut sairauden vuoksi vähintään 40 prosenttia.

Jos työkyvyn palautumisesta on toiveita, myönnetään eläke määräaikaista. Tämä määräaikainen työkyvyttömyyseläke on nimeltään kuntoutustuki.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle voi siirtyä suoraan työstä, ja jo työssä ollessa voi hakea ennakkopäätöstä oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen. Työntekoa voi jatkaa osatyökykyisenä, ja se on kokonaan työelämän ulkopuolelle jäämistä parempi vaihtoehto.

*Teksti: Anne Iivonen
Tilastografiikka: Heidi Nyman
Piirros: Ilkka Kumpunen*

Lue lisää: Työeläke.fi | Kela.fi | Mastdo.fi

Työeläkejärjestelmästä vuonna 2009 työkyvyttömyyseläkettä saaneiden keskimääräinen työeläke,€/kk

	Lkm	Keskim. työeläke €/kk
Miehet	114 096	1 475
Naiset	102 825	970
Kaikki	216 921	1 207

Työkyvyttömyyseläkkeensaajat vuosina 2002–2009

	Työ- ja/tai kansaneläkettä saavat	Työeläkettä saavat
2002	267 204	217 478
2003	267 140	217 450
2004	266 972	216 910
2005	269 428	218 784
2006	267 383	216 566
2007	271 624	219 586
2008	272 878	219 315
2009	272 326	216 921

Luvut sisältävät varsinaiset työkyvyttömyyseläkkeet (toistaiseksi myönnetty + kuntoutustuet) ja yksilölliset varhaiseläkkeet

Vuosina 2000–2009 työeläkejärjestelmästä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet

	Miehet	Naiset	Kaikki
2000	12 144	10 695	22 839
2001	12 336	10 989	23 325
2002	13 632	11 591	25 223
2003	14 016	11 869	25 885
2004	13 912	12 092	26 004
2005	13 486	12 367	25 853
2006	12 451	11 948	24 399
2007	12 948	12 474	25 422
2008	13 019	12 555	25 574
2009	12 246	11 624	23 870

Työkyvyttömyyseläkkeessä on monta muuttujaa

Pohjautuu lääkärinlausuntoon

★ Työkyvyttömyyden määrittelyn pohjana on lääkärintodistus terveydentilasta. Todistusta kutsutaan B-lääkärinlausunnoksi. Päätöstä tehtäessä käytetään sekä lääketieteellistä että sosiaalis-taloudellista arviointia.

Ratkaisun työkyvyttömyyseläkkeestä ja siihen liittyvän neuvonnan tekee se eläkelaitos, jossa hakija on viimeksi ollut vakuutettuna. Työeläkevakuutusyhtiöiden lisäksi Eläketurvakeskus ja Kelan paikallistoimistot neuvovat yleisellä tasolla.

Miten elinaikakerroin vaikuttaa?

★ Työkyvyttömyyseläkkeen määrä sopeutetaan elinaikakertoimella eliniän odotteen muutokseen.

Karttunut eläke tarkistetaan työkyvyttömyyden alkamisvuoden elinaikakertoimella heti eläkkeen alkaessa, kun eläketapahtuma on vuonna 2010 tai myöhemmin. Tulevan ajan eläkkeen osaan elinaikakerroin ei vaikuta.

Voiko töihin palata?

★ Kun työkyvyttömyyseläkkeen saaja harkitsee ansiotyön tekemistä, hänen kannattaa selvittää omasta eläkelaitoksestaan, minkä verran hän voi ansaita menettämättä eläkettään.

Eläkkeen maksu voidaan ansiotulojen takia keskeyttää tai lakkauttaa kokonaan. Täysi eläke voidaan myös muuttaa osatyökyvyttömyyseläkkeeksi.

Täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä oleva henkilö voi ansaita enintään 40 prosenttia ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä oleva enintään 60 prosenttia vakiintuneesta keskiansiosta ilman, että nämä ansiot vaikuttavat työkyvyttömyyseläkkeen maksamiseen.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olevien työhön paluun edistämiseksi on säädetty määräaikaish laki, joka on voimassa 1.1.2010 – 31.12.2013. Sen mukaan työkyvyttömyyseläkkeellä oleva voi ansaita aina vähintään 600 euroa kuukaudessa. Eduskunnassa on vireillä lakiesitys, jonka mukaan tämä ansaintaraja muuttuisi 1. maaliskuuta 2011 alkaen 687,74 euroon, kun laki takuueläkkeestä tulee voimaan.

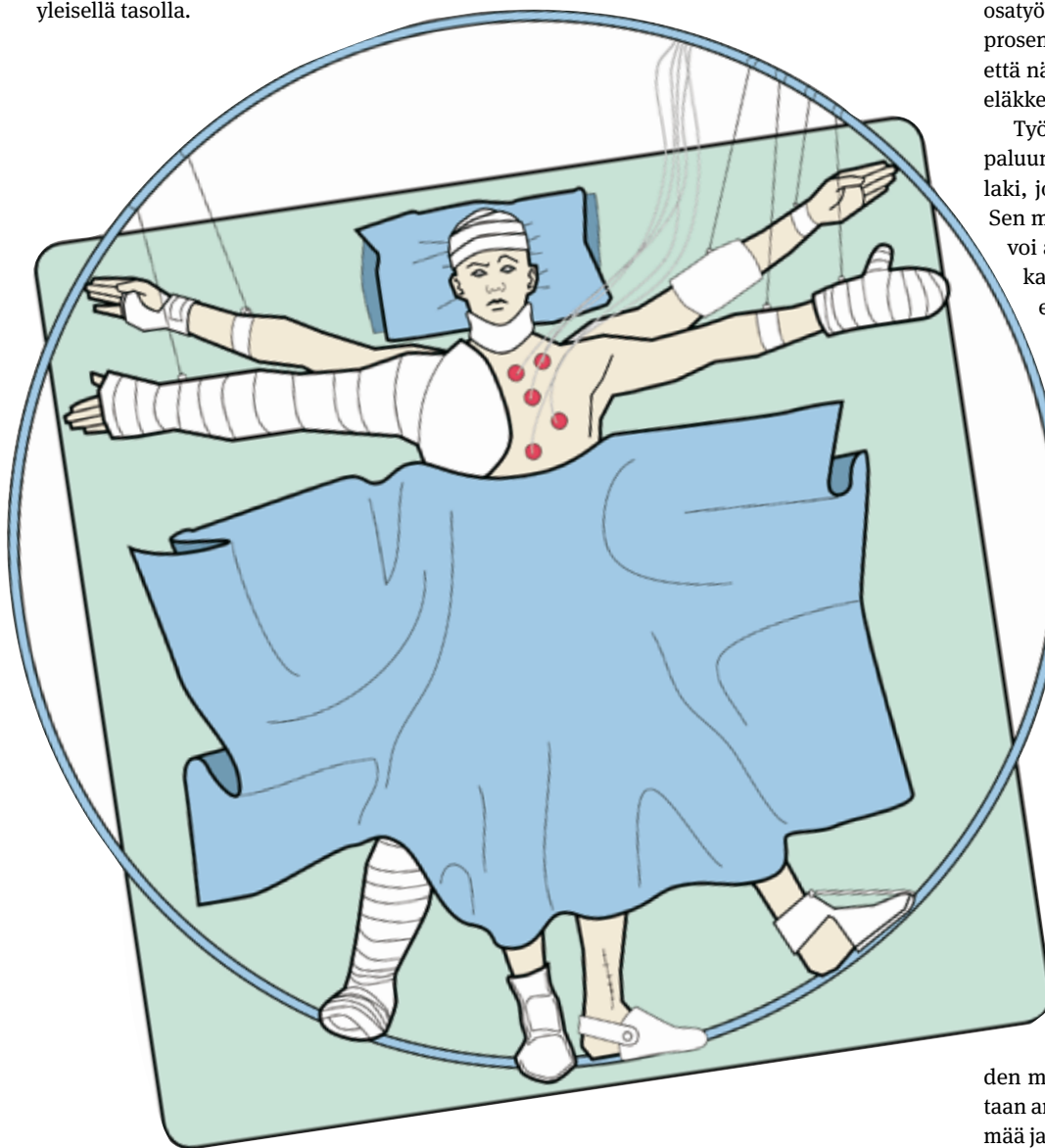
Samalla ansaintaraja sidottaisiin kansaneläkeindeksiin. Tällä hetkellä ansaintaraja on 600 euroa.

Työkyvyttömyyseläke voidaan jättää lepäämään työhön menon ajaksi. Eläke voi olla lepäävänä kerrallaan vähintään kolme kuukautta ja enintään kaksi vuotta.

Mitä eroa kunnalla, valtiolla tai yksityisellä?

★ Työkyvyttömyyseläkkeen edellytykset ovat pääpiirteittäin samat kaikilla työaloilla. Yksityiskohdissa julkisen puolen, kuten valtion ja kuntien työntekijöiden eläkkeissä on kuitenkin joitakin eroja verrattuna yksityisten alojen työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Keskeisin ero liittyy työkyvyttömyyden määrittelyyn. Julkisella puolella sovelletaan ammatillisen työkyvyttömyyden määritelmää ja yksityisellä puolella sovelletaan yleisen työkyvyttömyyden määritelmää.

Mitä 'tuleva aika'tarkoittaa?

★ Tulevan ajan eläkkeen osa tarkoittaa sitä, että eläkettä karttuu todellisen työskentelyajan lisäksi myös laskennalliselta ajalta eli ajalta eläketapahtumavuoden alusta vanhuuseläkeikään saakka.

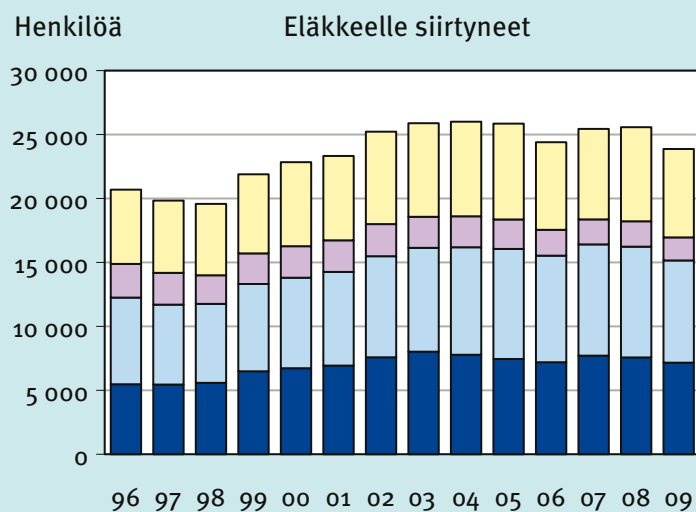
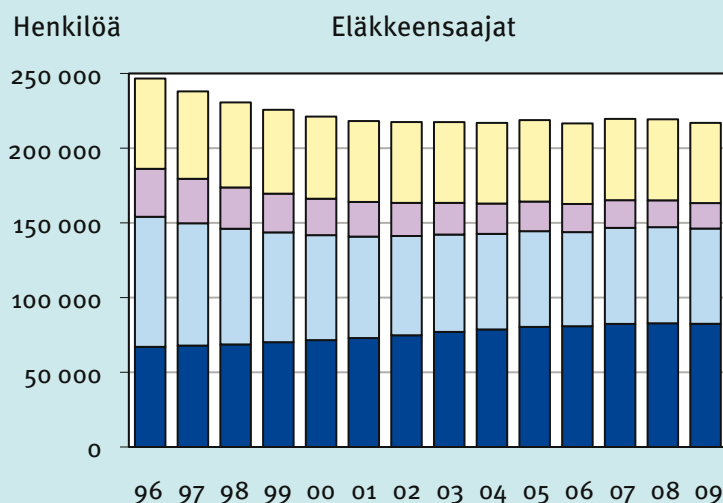
Tulevan ajan eläkeoikeuteen vaaditaan pidempää työhistoriaa ja työansioita vähintään 15 746,08 euroa (rajamäärä vuonna 2011) työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden kymmenen kalenterivuoden aikana. Eläkettä

karttuu tulevalta ajalta 63 vuoden iän täyttämiskuukauden loppuun saakka. Karttuma on 1,5 prosenttia vuodessa eläkettä edeltäneestä vakiintuneesta ansiosta.

Vuoden 2005 työeläkelain muutoksen mukaan työkyvyttömyyseläkkeeseen tehdään kertakorotus, kun eläke on jatkunut yhtäjaksoisesti viisi vuotta. Kertakorotus maksetaan ensimmäisen kerran vuonna 2010. Korotus on sitä suurempi mitä nuorempana työkyvyttömyys on alkanut ja sen voi saada 24–55 -vuotias eläkkeensaaja.

Työkyvyttömyyseläkkeellä olleet ja eläkkeelle siirtyneet vuosina 1996–2009 sairauspääryhmän mukaan (työeläkkeet)

■ Mielenterveyden häiriöt
■ Tuki- ja liikuntaelinten sairaudet
■ Verenkiertoelinten sairaudet
■ Muut sairaudet

Lukuihin sisältyvät varsinaiset työkyvyttömyyseläkkeet ja yksilölliset varhaiseläkkeet.

Vaikka eläkkeelle jääminen oli Sirkku Perttulalle tiukka paikka, hän tietää, että sairauden kannalta se oli parasta. MS-tauti olisi vain pahentunut työn rasituksissa.

MS-tauti vei Sirkku Perttulan työkyvyttömyyseläkkeelle ennen aikojaan. Aktiivisen naisen päivät täyttyvät yhdistystoiminnasta ja kokemuskouluttajan tehtävistä.

Eläkkeelle viisikymppisenä

Sirkku Perttula tulee avaamaan asuntonsa oven kynnärsauvoihin nojaten. Käytävällä oven ulkopuolella odottaa sähkömopo, jolla Perttula liikkuu kaupungilla.

62-vuotias Sirkku Perttula sairastaa MS-tautia, kroonista ja hitaasti etenevää keskushermoston sairautta. Perttulalla sairaus koettelee eniten jalkoja – hän kärsii muun muassa lihasheikkoudesta, jäykkyydestä ja kivuista.

Sairautensa vuoksi Perttula joutui jäämään työkyvyttömyyseläkkeelle Lappeenrannan ammattikoulun talousopettajan virasta kymmenen vuotta sitten 52-vuotiaana. Hänen virallinen eläkeikänsä olisi ollut 63.

– Eläkkeelle jääminen tuntui pahalta ja tuntuu edelleen. Toki ymmärrän, että se oli ainoa järkevä ratkaisu. Ehkä olisin voinut vielä pari vuotta kitkutella sairauslomien avulla, mutta lopulta sairaus olisi vain pahentunut työn rasituksissa.

Työkaverit eivät olisi halunneet päästää menemään Perttulaa, joka viimeisinä työvuosinaan oli myös osastonjohtaja.

– He sanoivat, että meille riittäisi, kunhan sinä vain istuisit siinä ja neuvoisit. Minäkin ajattelin, että minulle olisi vielä voinut olla käyttöä. Työnantajalta tiedusteltiin mahdollisuutta siirtää minut kevyempiin tehtäviin, mutta niitä ei ollut tarjolla.

Eläkepäätös tuli yllättävän nopeasti

Sirkku Perttula ehti olla ammattikoulussa töissä 21 vuotta, yhteensä työvuosia kertyi 27.

Ennen eläkkeelle jäämistään Perttula oli useita kuukausia sairauslomilla. Perttulan työ vaati paljon seisomista, mikä alkoi olla hänelle entistä vaikeampaa hermosärkyjen, tuntohäiriöiden ja tasapainovaikeuksien vuoksi. Kuntoa heikensi sitkeä flunssa, eikä kuntoutuksestaan ollut apua.

Neurologi arvioi Perttulan työkyvyn heikentyneen niin paljon, että töihin ei olisi enää asiaa. Työterveyslääkäri kehotti kuitenkin varautumaan siihen, että eläkeanomus ei mene ensimmäisellä kerralla läpi.

– Mutta menihän se. Kaikki tapahtui lopulta yllättävän nopeasti. Sain eläkepaperit vuoden 2000 toukokuussa.

Eläkkeen myönsi Kuntien eläkevakuutus. Summa jäi puuttumaan tädestä eläkkeestä 750 markkaa.

– Onneksi olin ottanut myös vapaaehtoisen eläkevakuutuksen. Nyt tulen ihan hyvin toimeen.

Elämään muuta sisältöä

Elämä muuttui täysin eläkkeelle jäännin myötä. Sirkku Perttulalla ei ole lapsia eikä perhettä, työ oli aina ollut hänen elämänsä sisältö.

– Ennakkoon pelkäsin, miten saan aikani kulumaan. Jotakin mielekästä tekemistä piti löytää.

Perttulaa pyydettiin heti paikallisen MS-yhdistyksen puheenjohtajaksi, ja pestiä jatkuu nyt kymmenettä vuotta. Perttula on myös MS-liiton valtuuston ja Lappeenrannan vammaisneuvoston jäsen sekä kokemuskouluttaja. Kokemuskouluttajana hän käy kertomassa hoitoalan opiskelijoille siitä, millaista on elää MS-taudin kanssa ja vammaisena.

Lisäksi hän harrastaa klassisen musiikin konsertteja.

– Ystäväpiirini on muuttunut. Suhteet muutamiin työkavereihin ovat säilyneet, mutta enimmäkseen ystäväpiirini koostuu nyt MS-tautia sairastavista, vammaisista ja klassisen musiikin ystäväistä.

Aktiivisella naisella riittää tekemistä. Haastattelua seuraavana päivänä hän oli menossa aamulla ammattikorkeakoululle kokemuskouluttajaksi, päivällä fysioterapiaan ja illalla MS-yhdistyksen kerhoiltaan. Miesystävänsä luokse Kontiolahdelle hän matkustaa säännöllisesti ”täysihoitoon”.

– Enää en kaipaa takaisin töihin, en jaksaisi tehdä siellä mitään. Kun kuuntelen entisiä työkavereitani, huomaan, että työelämän tahti on muuttunut rankemmaksi.

Teksti: Tiina Suomalainen

Kuvat: Vesa Laitinen

Nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle

1. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on 2000-luvulla lisääntynyt lähinnä alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä.
2. Nuorten työkyvyttömyyseläkkeissä mielenterveyden häiriöt ovat selvästi suurin sairausryhmä. Masennuksen osuus on kaikkein nuorimmilla kuitenkin pieni.
3. Harva alle 25-vuotias päätyy työkyvyttömyyseläkkeelle työelämästä; useimmat saavat pelkkää kansaneläkettä.

Raija Gould
Erikoistutkija
Eläketurvakeskus

Heidi Nyman
Tilastosuunnittelija
Eläketurvakeskus

Nuorten työkyvyttömyyseläkkeet ovat saaneet runsaasti huomiota julkisessa keskustelussa. On huolestuttu nuorten työkyvyttömyyseläkkeiden kasvusta, masennuksen roolista nuorten työkyvyttömyyden syynä ja arvailtu työelämän merkitystä nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiselle. Keskustelua on kuitenkin usein käyty enemmän mielikuvien kuin tosiasioiden pohjalta.

Tarkempi perehtyminen tilastoihin täsmentää kuvaa nuorten tilanteesta. Tarkastelemme tässä artikkelissa nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä vuosina 2003–2009 Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen yhteistilaston avulla. Kuvaamme 16–34-vuotiaille myönnettyjen uusien työkyvyttömyyseläkkeiden viime vuosien kehitystä, eläkkeiden perusteena olevia sairauksia ja eläkkeelle siirtyneiden työelämäkytkentää.

Vuoden 2009 lopussa työkyvyttömyyseläkettä sai 20 190 ikäryhmään 16–34 kuuluvaa henkilöä. Tämä merkitsee 1,6 prosenttia kyseisen ikäryhmän väestöstä.

Vuonna 2009 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi 3 500 nuorta ja nuorta aikuista eli vajaa kolme promillea 16–34-vuotiaista. Alle 25-vuotiaita tästä joukosta oli 1 778 ja 25–34-vuotiaita oli lähes yhtä monta, 1 722 henkilöä.

Nuorten työkyvyttömyyseläkkeensaajien niukka enemmistö on miehiä. Naisia oli vuonna 2009 eläkkeelle siirtyneistä 16–34-vuotiaista 48 prosenttia. Naisten osuus on 2000-luvulla hiukan kasvanut.

Nuorimmilla työkyvyttömyyseläkkeiden kasvu liittyi osittain järjestelmän muutoksiin

★ Nuorten työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt 2000-luvun alkuvuosien jälkeen lähinnä alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä. Vuonna 2009 tämän ikäisille alkoi vajaa 700 eläkettä enemmän kuin vuonna 2003 ja väestöön suhteutetut alkuvuodet kasvoivat vajaasta kahdesta promilleesta kolmeen promilleen. Kasvu oli suurinta vuosina

2003–2006. Hiukan vanhempien nuorten aikuisten eläkkeelle siirtymisessä muutokset olivat pieniä (kuvio 1).

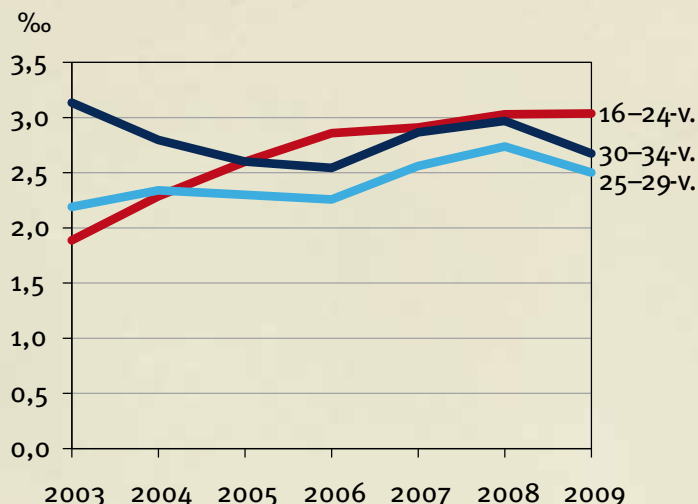
Alle 25-vuotiaiden eläkkeelle siirtymisessä havaittu kasvu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nuorten työkyvyttömyys sinänsä olisi muutamassa vuodessa huomattavasti lisääntynyt. Osa kasvusta on tilastoharhaa, joka selittyy toisen sairausperusteisen etuuden, nuoren kuntoutusrahan, käytön muutoksilla. Kasvua nimittäin tapahtui erityisesti nuorimmilla, 16-vuotiailla, joilla nuoren kuntoutusrahan käyttö on eniten vaikuttanut työkyvyttömyyseläkkeisiin.

Nuoren kuntoutusraha on 2000-luvun taitteessa käyttöön otettu Kelan etuus. Sitä on maksettu vuoden 1999 elokuusta lähtien alle 18-vuotiaalle työkyvyttömyyden uhkaamalle nuorelle ammatillisen kuntoutuksen varmistamiseksi. Vuonna 2002 ikäraja nostettiin 20 vuoteen. Kelan työkyvyttömyyseläke myönnetään pääsääntöisesti vasta kyseisten ikärajojen jälkeen. Monille alle 20-vuotiaille nuoren kuntoutusraha tarkoittaaakin työkyvyttömyyseläkkeen alkamisen siirtymistä muutamaa vuotta myöhemmäksi.

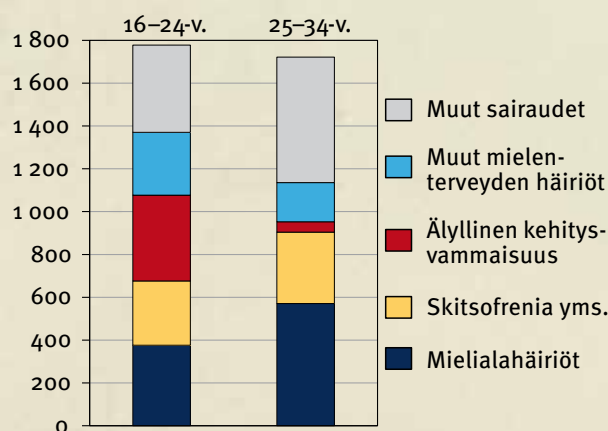
Kun nuoren kuntoutusraha otettiin käyttöön, varsinkin 16-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen ymmärrettävästi väheni nopeasti. Ennen nuoren kuntoutusrahaa, 16-vuotiaista nuorista siirtyi eläkkeelle runsas 500, mutta nuoren kuntoutusrahan voimaantulon jälkeen vain noin 150 (Kelan tilastot). Alkuvuosien jälkeen nuoren kuntoutusrahan käyttö kuitenkin muuttui: kuntoutusraha myönnettiin vain jos edes osittainen työelämään sijoittuminen vaikutti mahdolliselta (ks. Koskenvuo, Hytti, Autti-Rämö, Kuntoutus 2/2010). Vaikeavammimmille nuorille alettiin siten taas myöntää työkyvyttömyyseläkkeitä jo ennen kuntoutusrahan 20 vuoden ikärajaa. Etenkin 16-vuotaille myönnettyjen uusien eläkkeiden lukumäärä kääntyi kasvuun ja läheni 1990-luvun lopun tilannetta.

Kuviossa 1 näkyvä 16–24-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen kasvu vuosien 2003 ja 2006 välillä on siis osittain palautumista aiemmalle tasolle.

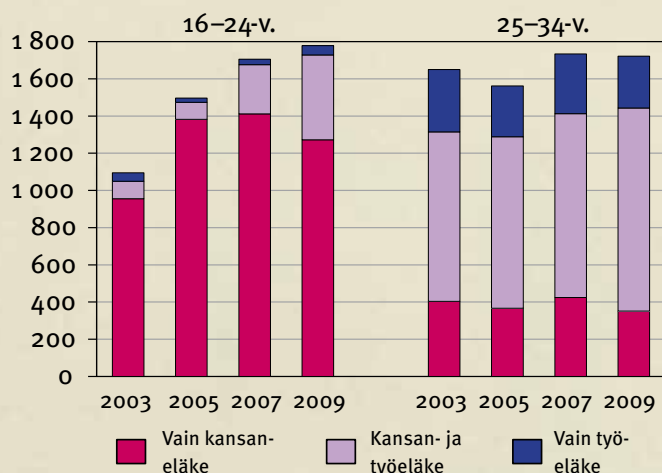
Kuvio 1.
Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus nuorilla vuosina 2003–2009

Kuvio 2.
Vuonna 2009 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet 16–34-vuotiaat työkyvyttömyyden perusteena olevan sairauden mukaan

Kuvio 3.
Vuosina 2003–2009 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden nuorten lukumäärät eläkejärjestelmän mukaan

Mielenterveyden häiriöt ovat nuorten yleisin työkyvyttömyyden syy

★ Kun 60 ikävuoden tuntumassa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtävistä 16 prosentilla tärkein työkykyä heikentävä sairaus on jokin mielenterveyden häiriö, alle 25-vuotiaiden ikäryhmässä näin on 77 prosentilla. Toisin kuin vanhemmilla, joilla mielenterveyden häiriöt painottuvat masennukseen, nuoremmilla muiden mielenterveyden häiriöiden osuus on suuri.

Alle 25-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden tärkeimmät työkyvyttömyyden syynä olevat sairaudet jakautuvat melko tasan viiteen ryhmään: älyllinen kehitysvammaisuus, skitsofrenia ja muut psykoosit, mielialahäiriöt, muut mielenterveyssyyt ja muut sairaudet (kuvio 2). Viimeksi mainitussa ryhmässä korostuvat etenkin synnynnaiset epämuodostumat. Älyllinen kehitysvammaisuus ja synnynnaiset epämuodostumat kattoivat noin puolet alle 20-vuotiaana eläkkeelle siirtyneiden työkyvyttömyyden syistä.

Masennus ja muut mielialahäiriöt eivät näy juuri lainkaan kaikkein nuorimpien, alle 20-vuotiaiden eläkkeelle siirtymisen syissä. Niiden merkitys työkyvyttömyyden syynä alkaa näkyä vasta vähän vanhemmilla nuorilla aikuisilla. Viime vuosina masennukseen perustuvalle eläkkeelle siirtyneiden nuorten aikuisten määrä on jonkin verran kasvanut.

Vanhemmille ikäryhmille tyypilliset tuki- ja liikuntaelinten sairaudet puuttuvat nuorten työkyvyttömyyden syistä lähes kokonaan.

Nuorimmista harva saa työeläkettä

★ Alle 25-vuotiaista työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä valtaosa saa vain kansaneläkettä (kuvio 3). Heillä ei ole ollut minikäänlaista työeläkettä kartuttavaa työsuhdetta ennen eläkkeelle siirtymistä. Pelkkää kansaneläkettä saavista nuorista eläkeläisistä valtaosalla on jokin synnynnäinen tai jo kasvuiässä alkanut sairaus tai vamma.

Vanhemmassa kymmenvuotisikäryhmässä useimmilla on jo ollut jokin kytkentä työelämään. Pelkkää kansaneläkettä saavia on vähän. Toisaalta myös pelkkää työeläkettä saavia on vähän. Suurin osa saa sekä työ- että kansaneläkettä. Tämä kertoo pienistä työeläkkeistä ja samalla myös suhteellisen vähäisestä työurasta.

Kuviosta 3 näkyy myös, että alle 25-vuotiaillakin sekä työ- että kansaneläkettä saavien ryhmä on viime vuosina kasvanut. Tämä selittyy vuoden 2005 eläkeuudistuksella: uudistuksen jälkeen vähäinenkin työtulo 18 ikävuoden jälkeen kartuttaa eläkettä. Nuorimpien työeläkkeiden euromäärien tarkastelu osoitti, että valtaosalla työeläkkeen suuruus oli alle 100 euroa kuukaudessa.

Nuorten työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on jonkin verran kasvanut ja tässä artikkelissa olemme paikantaneet kasvun erityisesti kaikkein nuorimpiin. Olemme myös esittäneet, että kasvu osittain selittyy muiden sairausperusteisten etuuksien muutoksilla. Silti nuorten työkyvyttömyyden maltilliseenkin lisääntymiseen on syytä suhtautua vakavasti.

Työkyvyttömyyden ehkäisyssä tarvitaan nuorten erityisyyden ymmärtämistä. Nuorten sairaudet ja työelämään kiinnittyminen ovat erilaisia ja siksi myös työkyvyn edistämisen lähtökohdat ovat monesti erilaiset kuin vanhemmilla ikäryhmillä.

Työkyvyttömyyden ehkäiseminen ja ainakin osittaisen työnteon edellytysten luominen lisäävät sekä nuoren nykyisiä että tulevien vuosikymmenien mahdollisuuksia.

TAKUUELÄKE

tasaa jokaiselle

Eläkkeiden vähimmäistaso nousee ensi vuonna. Sata-komitean työn hedelmä, takuueläke, tulee haettavaksi helmikuussa, sopivasti eduskuntavaalien alla.

Takuueläkkeen jälkeen kukaan ei enää saa eläkettä alle 687 euroa kuukaudessa. Samalla pienten työeläkkeiden ja kansaneläkkeen suhde muuttuu. Tähän mennessä yksi euro työeläkettä on vähentänyt kansaneläkettä 50 sentillä. Mitä korkeampi työeläke, sitä pienemmäksi kansaneläkkeen osuus henkilön kukkarossa on käynyt.

Ensi vuonna tämä suhde muuttuu – eläkkeensaaja saa 687 euroa siitä huolimatta, onko hän ansainnut työeläkettä tai ei. Tulohaitarin alapäähän syntyy tasaeläkesysteemi eivätkä pienet ansiot tosiasialla enää paranna eläkkeitä. Onko syytä huoleen?

Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö **Marjukka Hietaniemi** näkee asiassa kaksi puolta. Hietaniemen mielestä takuueläke tarkoittaa yhteiskunnassa paljon hyvää.

– Takuueläke maksetaan vain pienten eläkkeiden päälle. Se siis täydentää erityisesti yhteiskunnan heikompiaisten toimeentuloa, Hietaniemi sanoo.

– Pienituloisten toimeentulon parantaminen on erittäin tervetullutta myös kansainvälisen vertailun näkökulmasta. Suomessa vähäosaisten eläkkeet ovat huomattavasti heikkommat kuin muissa Pohjoismaissa.

Takuueläke koskee harvoja työeläkkeensaajia, mutta erityisesti pienten työkyvyttömyyseläkkeen varassa kituuttaville nuorille asia on tärkeä. Takuueläkkeen myötä nuoret vähävaraiset työkyvyttömät tavallaan vapautetaan elinaiakertoisesta.

– Takuueläke kompensoi täysin elinaiakertoisuuden tekemän vähennyksen pieniin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Pieniä työkyvyttömyyseläkkeitä on erityisesti nuorilla, joita tulovaikeudessa saattaa olla aikaisempaa enemmän TyEL:n alarajan ja ikärajan alentamisen seurauksena.

– Käytännössä takuueläke on varsin yksinkertainen ratkaisu, joka hyödyttää niitä, jotka tarvitsevat tukea. Mutta kun takuueläkettä tarkastellaan syvemmin, siinä havaitaan myös periaatteellisia ongelmia, Hietaniemi kertoo.

Takuueläkkeen kääntöpuolella riskejä

Takuueläkkeen lainvalmisteluvaiheessa sosiaali- ja terveysministeriö kysyi mielipiteitä laajalla lausuntokierroksella. Yleisesti lausunnoissa kannatettiin Sata-komitean tavoitetta parantaa kaikista pienimpien eläketulojen varassa elävien toimeentuloa.

Työeläkejärjestelmän toimijat kuitenkin huomauttivat myös asian kääntöpuolesta. Eläketurvakeskuksen mielestä takuueläke sopii huonosti nykyiseen työ- ja kansaneläkkeen kokonaisuuteen. Myös SAK, STTK ja Akava ovat samaa mieltä.

Työmarkkinajärjestöt esittivät muun muassa, että nuorena työkyvyttömäksi tulneiden asemaa voitaisiin parantaa kohdistetusti esimerkiksi työkyvyttömyyseläke- ja vammaistukijärjestelmän kautta, eikä sitä varten tarvita takuueläkettä.

Työeläkevakuuttajat TELA puolestaan huomautti, että jos takuueläkkeen määrää korotetaan tulevaisuudessa merkittävämmän, se murentaa suomalaisen eläkejärjestelmän kannattavaa periaatetta sosiaaliturvan syntymisestä työntööstä ja yrittämisestä. Takuueläke voi siis heikentää työhaluja ja oman eläketurvan kartuttamista.

TELA:n toimitusjohtaja **Esa Swanljung** ko-

rosta, että kyse on periaatteellisesta ongelmasta.

– Takuueläke on ilman muuta hyvä vähäosaisten kokonaiseläketurvan kannalta. Tällainen tasamalli syö kuitenkin nyt sen viestin uskottavuutta, että kaikki työ parantaa aina sosiaaliturva, Swanljung kommentoi.

– Takuueläkkeen kehittämisessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että työn kannustavuus ei heikkene. Jos takuueläkkeen tasoa jatkossa korjataan, se pitää tehdä suhteessa muiden eläkkeiden kehitykseen.

Myös Kelan eläke- ja toimeentuloturvaosaston osastopäällikkö **Anne Neimala** painottaa takuueläkkeen suhdetta henkilön muihin tuloihin. Työn kannustavuuden sijaan Neimala korostaa toimeentulokysymystä.

– Kelan asiakkaiden kannalta tärkeintä on se, että takuueläkkeen taso nousee samassa suhteessa kuin muidenkin kansalaisten ansiot ja etuudet. Muussa tapauksessa takuueläkkeen

merkitys toimeentulon parantamisen kannalta pienenee vähitellen. Muita kehittämiskohteita Kelassa ei vielä ole todettu, Neimala sanoo.

Neimalan mukaan takuueläkkeen paras puoli on se, että se turvaa pienituloisten eläkkeensaajien talouden. Lisäksi Neimala painottaa takuueläkkeen riippumattomuutta eläkkeensaajan perhesuhteista.

– Merkittävä parannus takuueläkkeen myötä tulee avio- tai avoliitossa olevien tilanteeseen. Takuueläkkeen taso on sama riippumatta siitä, onko kyse yksinäisestä eläkkeensaajasta vai puolison kanssa asuvasta eläkkeensaajasta. Näin yksi kansaneläkkeen suurimmista puutteista saadaan korjattua, Neimala toteaa.

Miten motivoida pienituloisia yrittäjiä?

Eläketurvakeskuksen kehityspäällikkö Marjukka Hietaniemen mukaan takuueläke nykyisel-

lään tuskin vähentää kenenkään halukkuutta työntekoon.

– Pidemmällä aikavälillä se voi kuitenkin heikentää nykyisenkaltaisen työeläkejärjestelmän olemassaolon oikeutusta kansalaisten keskuudessa, Hietaniemi sanoo.

– Takuueläkkeen korottamiseen on paineita. Mahdolliset korotukset saattavat vaikuttaa esimerkiksi pienyrittäjien haluun osallistua työeläkkeiden maksuun.

– Miksi he maksaisivat työeläkemaksuja, jos he saavat silti takuueläkettä, Hietaniemi kysyy?

SAK:n sosiaalipoliittinen asiantuntija **Katja Veirto** oli kesällä Helsingin Sanomien kirjoituksessaan (1.8.2010) samalla linjalla: takuueläke saattaa heikentää pienyrittäjien halua osallistua lakisääteisen eläketurvansa rahoittamiseen.

Sata-komiteassa istunut **Osmo Soininvaara** kiisti blogissaan Veirton esittämät väitteet, mutta täysin aiheettomaksi väitettä ei saa sanoa. Mielenkiintoista on, että yrittäjät itse

FAKTA TAKUUELÄKKEESTÄ

Kenelle?

- 62 vuotta täyttäneelle henkilölle, joka saa vanhuuseläkettä tai varhennettua vanhuuseläkettä.
- 16 vuotta täyttäneelle henkilölle, joka saa työkyvyttömyyseläkettä.
- Henkilölle, joka saa työttömyyseläkettä.
- Henkilölle, joka saa etuutta maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmästä.
- Työkyvyttömälle tai 65 vuotta täyttäneelle maahanmuuttajalle, jos hän on asunut Suomessa vähintään kolme vuotta.

687 euroa

► Takuueläke parantaa pienten eläketulojen varassa elävien toimeentuloa. Käytännössä takuueläke tarkoittaa, että jos henkilön kansaneläke ja työeläke jäävät yhteensä alle 687,74 euron kuussa, erotus maksetaan takuueläkkeenä. Kansaneläkkeen täysi määrä vuonna 2011 on yksin elävälle henkilölle 586,46 euroa kuukaudessa.

Takuueläkkeeseen oikeutettuja on noin 120 000 eläkeläistä, vajaat 10 prosenttia kaikista eläkkeensaajista.

Takuueläke nostaa erityisesti pienituloisten naisten eläketuloa, sillä takuueläkkeeseen oikeutetuista henkilöistä arvioilta 65 prosenttia on naisia.

Hakeminen

► Takuueläke ei tule automaattisesti, vaan sitä on haettava. Takuueläkettä haetaan Kelasta. Eläkkeiden yhteensovittamisen ja ta-

kuueläkkeen laskemisen hoitaa niin ikään Kela. Hakemuksen voi tehdä 1.2.2011 alkaen. Takuueläkettä myönnetään 1.3.2011 alkaen.

Perhesuhteet

► Perhesuhteet eivät vaikuta takuueläkkeen määrään. Täysimääräinen takuueläke on yhtä suuri riippumatta siitä, onko henkilö avo- tai avioliitossa vai asuuko hän yksin.

Asuminen

► Takuueläkkeen saajan tulee asua Suomessa. Pysyvästi ulkomailla asuvalle henkilölle ei myönnetä takuueläkettä. Se voidaan maksaa vain tilapäisesti ulkomailla oleskelevalle.

Tulot ja verotus

► Takuueläkkeen suuruuteen vaikuttavat kaikki muut henkilön saamat eläkkeet. Muut tulot kuin eläketulot eivät vaikuta takuueläkkeen määrään. Takuueläke on verotettavaa tuloa.

Leikkaukset

► Jos vanhuuseläke on myönnetty varhennettuna vanhuuseläkkeenä, takuueläkkeeseen tehdään varhennusta vastaava vähennys. Myös ulkomailla saadut eläkkeet vähennetään takuueläkkeestä. Osalle eläkkeensaajista takuueläke vähentää asumistukea.

Lähteet: STM, Kela, ETK

ovat tässä asiassa palkansaajien kanssa samaa mieltä.

Suomen Yrittäjien lausunnon mukaan takuueläke voi heikentää pienituloisten henkilöiden halukkuutta pysyä työelämässä. Lisäksi takuueläke saattaa vaikuttaa pienituloisten yrittäjien halukkuuteen nostaa YEL-vakuutusensa tasoa.

Suomen Yrittäjät edellyttääkin, että takuueläkkeen mahdollisia vaikutuksia työurien pituuteen ja YEL-vakuutuksen tasoon seurataan.

Epäjohtonmukaista ja tuhlailevaa

Takuueläke herättää keskustelua paitsi kansaneläkkeen ja työeläkkeen leikkauskohdasta myös korkeita pääomatulojen nauttivien osalta.

Hietaniemi pohtii, miksi takuueläkkeen myöntämisessä ei sovelleta taloudellista tarveharkintaa. Tarveharkinnan puuttuminen on ristiriidassa takuueläkkeen alkuperäisen tarkoituksen kanssa parantaa pienituloisten eläkkeensaajien toimeentuloa.

– Takuueläke on tarkoitettu yhteiskunnan vähäosaisille. Mutta nykyolinsäädännön perusteella takuueläkkeeseen ovat oikeutettuja myös ne, jotka ovat eläneet koko elämänsä pääomatuloilla. Ja ne, jotka ovat naineet rahaa ja jättäneet osallistumatta työelämään, Hietaniemi toteaa.

Tarveharkinnan ongelmasta keskusteltiin lainsäädäntövaiheessa. Eläketurvakeskus varoitti tuolloin lausunnossaan, että ”takuueläkkeen toteuttamistapa on epäjohtonmukainen ja tuhlaileva, kun takuueläkettä määrättäessä tulona otetaan huomioon vain eläkkeeksi kutsutut tulot.”

Teksti: Peter Lindström

Piirroskuviutus: Ilkka Kumpunen/ Kipinä

Kelan Liisa Hyssälä näkee takuueläkkeen selkeänä parannuksena

► Kelassa 1. lokakuuta pääjohtajana aloittanut **Liisa Hyssälä** korostaa takuueläkkeen merkitystä pienituloisille naisille. Kelan ensimmäinen naispääjohtaja painottaa, että takuueläke parantaa etenkin pientä eläkettä saavien naisten asemaa.

– Takuueläkkeen saajista noin puolella ei ole lainkaan ansioeläketuloja, joten uusi eläke merkitsee selvää parannusta heidän toimeentuloonsa, Hyssälä totesi ensimmäisenä pääjohtajapäivänään.

Takuueläke korottaa Suomessa asuvalle maksettavan vähimmäiseläkkeen 685 euroon

(687 vuonna 2011) nykyisestä 584 (586) eurosta kuukaudessa.

Ennen maksuun panoa muut eläkkeet vähennetään takuueläkkeen täydestä määrästä. Takuueläkkeen määrään vaikuttavat kaikki muut lakisääteiset eläkkeet, kansaneläkkeen lisäksi myös työeläke sekä muut vastaavat jatkuvat korvaukset kuten eläkkeensaajan asumistuki.

Takuueläke tulee voimaan 1. maaliskuuta 2011. Sitä voi hakea suoraan Kelan toimistosta tai postitse, puhelimitse tai jopa suullisesti Kelan puhelinpalvelusta.

Kela lähettää tammikuussa täyden kansaneläkkeensaajille esitetytyn hakemuslomakkeen, jolla on kätevä hakea takuueläkettä kansaneläkkeen lisäksi.

Samaan aikaan kun takuueläke tulee voimaan, lakkaa maahanmuuttajan erityistuki. Tämän erityistuen saajat ovat useimmiten iäkkäitä inkeriläisvanhuksia. Kela alkaa maksaa takuueläkettä nykyisille erityistuen saajille ilman hakemusta. Heitä on lähes 6 000 henkilöä, ja valtaosa heistäkin on naisia.

Maahanmuuttaja voi saada takuueläkettä asuttuaan Suomessa vähintään kolme vuotta.

Ranskassa tasapainotellen

1. Täysi työura sidottu syntymävuoteen.
2. Uusissa muutoksissa vanhuuseläkeikä 67 vuoteen.
3. Työllistämistä ohjataan ikääntyvien palkkatuella.

Ranskan lähitulevaisuudessa yhä useampi siirtyy eläkkeelle ja pidentyvän eliniän johdosta eläkettä maksetaan entistä kauemmin. Näiden muutosten on arvioitu johtavan kestävämmän suuren eläkemenoon. Vaikka menojen ja tulojen tasapainottamiseksi on jo tehty muutoksia eläkejärjestelmään, lisää muutoksia tarvitaan. Puhtaitten eläkemuutosten rinnalla tehostetaan keski-ikä ohittaneiden entistä pidempään työssä pysymistä ja vahvistetaan eläkkeiden rahoitus pohjaa.

Ranskassa pääsee eläkkeelle aikaisin. Näin ajatellaan ja näin asia onkin, mutta ”keppiä ja porkkanaa” on yllättävän helposti tarjolla.

Täysi työura sidottu syntymävuoteen

★ Vanhuuseläkkeen voi saada jopa 56 vuoden iässä. Edellytyksenä on pitkä 43 vuoden, jo nuorena alkanut työura. Muuten eläkkeelle voi mennä 60-vuotiaana. Eläke vain on silloin alennettu, jos työura on vajaa. Työuraan lasketaan myös palkattomia aikoja.

Jos työura on jäänyt syntymävuodesta riippuvaa työuran pituusvaatimusta lyhyemmäksi, karttunutta eläkettä alennetaan 1,25 – 0,625 prosenttia jokaiselta puuttavalta vuosineljännekseltä – aikaa lasketaan vuosineljänneksinä.

Siis eläkkeen voi saada aikaisin, mutta eläke ei ole välttämättä karttunut tavoitetasoonsa ja vielä siihen tulee alennus. Alentamattomana eläkkeen saa nykyisin vasta 65-vuotiaana.

Jos vastaavasti 60 vuoden iässä työuraa on täysi määrä ja työskentely jatkuu, eläke karttuu lisää 1,25 prosenttia kultakin lisävuosineljännekseltä. Jos työura jatkuu 65 vuoden iän jälkeen ja työura ei ole jatkunut vaadittavaa määrää vuosineljänneksiä, korotetaan tuohon ikään mennessä karttuneiden vuosineljännesten määrää 2,5 prosenttia jokaiselta tuon iän jälkeiseltä vuosineljännekseltä.

Eläkkeen laskentatapa poikkeaa selvästi meidän eläkkeemme laskentatavasta. Kun peruseläkkeissä on vielä kattona 2 885 euron kuukausipalkan raja, eläke voi tästäkin syystä jäädä vaatimattomaksi. Pienenä lohtuna on pakollinen lisäeläke, vaikka siinäkin on katto.

Uusissa muutoksissa vanhuuseläkeikä 67 vuoteen

★ Ennen tämänvuotista eläkejärjestelmän muutosta oli jo säädetty, että vuodesta 2012 alkaen täyden eläkkeen saaminen edellyttää 41 vuoden työuraa.

Hannu Ramberg
Yhteyspäällikkö
Eläketurvakeskus

Vielä osittain siirtymävaiheessa olevien aikaisempien muutosten rinnalle tuli nyt syksyllä uusia muutoksia. Nyt vielä yleinen 60 vuoden ikävaatimus vanhuuseläkkeen saamiseksi kohoaa asteittain vuoteen 2018 mennessä 62 vuoteen. Kun uusi muutos astuu voimaan heinäkuussa 2011, vanhuuseläkkeen saamisikävaatimuksena on silloin 60 vuotta ja neljä kuukautta. Siirtymävaiheen jälkeen vuonna 2018 edellytetään ilman vähennystä myönnettävän täyden eläkkeen saamiseksi nykyisen 65 vuoden iän sijasta 67 vuoden ikää.

Myös työn vakuutusvaatimus kasvaa. Vuonna 2020 uran pituusvaatimus on 41,5 vuotta. Kun työura on alkanut 18-vuotiaana tai nuorempana, ja on kestänyt edellä sanottua vaatimustakin pidemmän ajan, eläkkeen saa alennetusta eläkeiästä 58 – 60-vuotiaana vähentämättömänä. Eräiden virkamiesryhmien hyvin varhainen 50 – 55 vuoden ikäraja kohoaa 52 – 57 vuoteen 2018 mennessä.

Arviolaskelmia on tehty vielä tuntuvammistakin työuran pidentämis- ja eläkeikämuutosvaihtoehdoista.

Työllistämistä ohjataan ikääntyvien palkkatuella

★ Jo 55 vuotta täyttäneen työntekijän palkkaamisesta maksetaan vuoden ajan avustuksena 14 prosenttia palkasta 2 885 euron palkkamäärään saakka.

Tämän vuoden alusta on vähintään 50 työntekijän yritysten sovitettava työntekijöiden edustajien kanssa 50 vuotta täyttäneiden työllistämistä tai laadittava 50 vuotta täyttäneiden työllistämisuunnitelma.

Sopimuksessa tai suunnitelmassa kerrotaan vanhuuseläkkeelle menevien määrä ja uusien rekrytointien määrä, vanhojen työntekijöiden suorittamasta nuorempien tutoroinnista, vanhojen työntekijöiden ammatillisesta koulutuksesta, vanhojen työntekijöiden ammatillisista riskeistä ja työskentelyolosuhteiden korjaamisesta sekä työaikajousten käytöstä ennen eläkkeelle siirtymistä.

Ammattien edistämisrahasto maksaa tutorointitukea. Jos yritys ei toimi näin, sen on maksettava sakkomaksuna 1 prosentti palkkasummasta vanhuuseläkerahastoon. Ranskan vanhuuseläkerahasto on Suomen eläkerahastoihin verrattuna pienekkö ikäjakaumasta johtuvaa menojen kasvua tasaava määräaikainen rahasto.

Rahaa eläkkeisiin lisätään korvamerkityillä verojen korotuksilla. Ylimmän tuloluokan tuloveroastetta nostetaan 1 prosentti. Myyntivoittoveroa korotetaan 1 prosentti ja samalla poistetaan myyntivoittojen 27 000 euron verovapaa osa. Lisäksi määrätään ”takueläkkeet” 14 prosentin sosiaaliturvamaksun alaisiksi.

Täydennyseläkkeet – *retraites-chapeaux*, ”hattueläkkeet” – ovat tavallisesti vain yrityshierarkian ylimmän tason nauttimia, esimerkiksi viimeiseen palkkaan sidottua muita eläkkeitä täydentävää eläkettä.

Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori Guy Ahonen on laskenut, että työikäisen väestön ennenaikainen terveyden menetys maksaa Suomessa noin 25 miljardia euroa vuodessa.

Työperäiset sairaudet, tapaturmat ja työkyvyttömyyseläkkeet aiheuttavat merkittäviä taloudellisia menetyksiä yhteiskunnalle.

Menetykset jopa 25 miljardia vuodessa:

TYÖKYVYTTÖMYYS

syö rajusti voimavaroja

Työikäisen väestön ennenaikainen terveyden menetys maksaa vuositasolla yhteensä noin 25 miljardia euroa.
– Luku on hätkähdyttävä, vaikka tekemäni arvio on pikemminkin varovainen kuin suurenteleva, korostaa Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori **Guy Ahonen**.

Ahosen laskelmien mukaan työntekijöiden työkyvyttömyys ja varhainen eläkkeelle siirtyminen maksavat jopa 21 miljardia euroa vuodessa. Työtapaturmista ja sairauspoissaoloista aiheutuu molemmista vuosittain lisäksi vielä

vähintään noin kahden miljardin menetykset.

– Suurimmat eläke- ja työpanosmenetykset syntyvät, kun emme jaksakaan, pysty tai saa työskennellä vanhuuseläkeikään asti, Ahonen toteaa.

Kilpailukyky kärsii

Työkyvyttömyys aiheuttaa paljon yksilötason menetyksiä, mutta heikentää myös todella rajusti suomalaisten yritysten kilpailukykyä.

– On selvää, että tapaturma-, sairaus- ja elä-

kekustannukset siirtyvät tuotteiden hintoihin välillisinä työvoimakustannuksina, Ahonen toteaa.

Panostukset työhyvinvointiin maksavat myös nopeasti itsensä takaisin.

– Kansainväliset tutkimukset osoittavat, että työhyvinvointiin sijoitettu euro tulee keskimäärin lähes kuusinkertaisena takaisin. Parhaat työhyvinvointiprojektit ovat vähentäneet sairauspoissaoloja 27, hoitokustannuksia 26 ja vakuutusmaksuja 32 prosenttia.

Työhyvinvointitoiminnalla ja työoloja kehittä-

Työpaikoilla olisi pidettävä huolta työntekijöiden työkyvystä läpi koko työuran.

tämällä on mahdollista myös pidentää merkittävästi työuria.

– Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että jotakin on tehtävä työurien pidentämiseksi. Vain menettelytavoista ollaan erimielisiä, Ahonen toteaa.

Työhyvinvointi yrityksen strategiaan

Henkilöstön hyvinvointiin sijoittaminen pitää tutkimusprofessori Ahosen mukaan nähdä investointina, ei kuluna.

– Hyödyt voidaan osoittaa myös laskennallisesti.

Suomessa sijoitetaan työhyvinvointiin vain noin kaksi miljardia euroa vuodessa. Se on alle kymmenesosa siitä, mitä ennaltaehkäisytyminen, sairauspoissaolot ja työtapaturmat maksavat.

Työurien pidentämisessä ja työkyvyttömyysmenojen karsimisessa yrityksen johtamisella, töiden järjestelyillä ja työterveyshuollolla on ratkaiseva rooli. Ahosen mielestä yritysten kannattaisi nyt lisätä merkittävästi ennalta ehkäi-

seviä työterveyshuoltopanostuksia.

– Työhyvinvointi vaatii toimenpiteitä niin johdolta kuin jokaiselta työntekijältäkin, Ahonen linjaa.

Työssä jaksamista ja jatkamista voidaan edistää muokkaamalla työ ja työjärjestelyt tekijälleen sopivaksi. Ikääntyneille esimerkiksi vuorotyö ja raskas fyysinen työ saattavat tuottaa ongelmia, nuorten lasten vanhemmille taas työajan joustot voivat olla tärkeitä.

Teksti ja kuvat: Kari Rissa

Työt kuormittavat tällä hetkellä fyysisesti noin kolmasosaa työntekijöistä. Hyvällä ergonomialla voidaan työkykyä ylläpitää ja jopa parantaa.

Druvan-projekti esimerkkinä

► Esimerkki onnistuneesta ja taloudellisesti kannattavasta työhyvinvointihankkeesta on professori **Guy Ahosen** mielestä jo muutaman vuoden takaa, vuosina 2002 – 2005, Dragsfjärdin kunnassa toteutettu Druvan-projekti.

– Työhyvinvointia edistävä toiminta nivottiin tässä projektissa työterveyshuollon johdolla laajaksi toimintakokonaisuudeksi, jonka vaikutukset perustuivat hyvään johtamiseen ja yhteistyöhön, käytännönläheisiin kehityshankkeisiin sekä elämäntapamuutoksiin.

Ennen Druvan-hanketta Dragsfjärdin kunnan työterveyshuoltopanostukset olivat 20 euroa työntekijää kohden vuodessa. Hankkeen

aikana ne nousivat yli 400 euron työntekijää kohden vuodessa.

Merkittävin taloudellinen hyöty Druvan-projektissa saavutettiin pääasiassa vähentyneinä sairauspoissaoloina ja työkyvyttömyyseläkkeinä.

Ahosen laskelmat osoittavat, että työterveyshuoltomenojen 20-kertaistaminen antoi 46 prosentin tuoton sijoitetulle pääomalle.

– Varsin hyvä sijoitus, jos sitä vertaa vaikkapa siihen, mitä osakemarkkinoilta saa, Ahonen toteaa.

Teksti ja kuvat: Kari Rissa

Druvan-projektilla parannettiin Dragsfjärdin kunnan palveluksessa olleiden työntekijöiden työkykyä ja työssä jaksamista. Vanhainkodin keittiössä parannettiin muun muassa työergonomiaa.

Työn psykososiaalinen kuormitus voi vaikuttaa sairauksien syntyyn

Dragsfjärdin kunnan vanhainkodissa on tehty monia ergonomisia parannuksia, joilla on muun muassa helpotettu vanhusten siirtämistä ja kuljettamista.

► – Sydänsairauksiin ja masennukseen vaikuttavat myös työpaikan psykososiaaliset tekijät, kertoo Työterveyslaitoksen tutkimusprofessori **Mika Kivimäki**.

Elintapojen ja perinnöllisten riskitekijöiden lisäksi sairauksien syyt voivat liittyä työn sisältöön, työjärjestelyihin, organisaation rakenteisiin, sosiaalisiin suhteisiin ja vaikutusmahdollisuuksiin työssä.

– Myös oikeudenmukaisen johtamisen on todettu suojaavan työntekijän terveyttä, Kivimäki toteaa.

Tutkimuksissa on myös havaittu, että pitkällä työpäivällä saavutetut hyödyt saavutetaan useimmiten yksilön terveyden ja toimintakyvyn kustannuksella.

– Pitkää työpäivää tekevät nukkuvat vähemmän kuin muut, potevat enemmän masennusoireita ja käyttivät enemmän alkoholia kuin normaalipituista työpäivää tekevät.

Kivimäen mukaan tutkimusnäyttöä on myös esimerkiksi siitä, että sairaaloiden vuodeosastoilla ylikuormitus lisää hoitohenkilöstön mielenterveysriskiä.

– Toisaalta Lancet-lehdessä julkaistu tutkimus osoittaa, että ranskalaisilla tapahtuu suorastaan valtaisa terveydentilan parannus heti sen jälkeen, kun he ovat jääneet eläkkeelle.

Kela-koneiston syväosaaja Anne Neimala

Työtä hyvinvointi-etuuksien ytimessä

Kansaneläke, rintamalisä, työttömyys-turva, perhe-etuudet, vanhempain-raha, lapsilisä, äitiysavustus, adoptiotuki, kotihoidontuki, elatustuki, asumistuki, opiskelijatuet ja sotilasavustukset. **Anne Neimalan** johtama reilun sadan henkilön osasto Kelassa tulkitsee hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamia keskeisiä etuuksia niin, että niihin oikeutetut saavat osuutensa.

– Me emme käsittele hakemuksia, vaan teemme Kela-koneistolle työkalut, joilla lainsäädäntö muuttuu asiakkaille maksettaviksi etuuksiksi. Olemme mukana jo lain valmisteluvaiheessa. Kun lainsäätäjät eli eduskunta on tehnyt päätöksensä, meidän tehtävä on huolehtia siitä, että pykälä muuttuu rahaksi ja palveluiksi kansalaisen toimeentulon turvaksi, Anne Neimala kiteyttää.

Hän meni Kelaan ensimmäisen kerran nuorena juristina vuonna 1988. Välillä hän käväisi sosiaali- ja terveysministeriön leivissä ja palasi Kelaan viisi vuotta sitten. Työ perusturvan parissa on mieluisaa ja antoisaa.

Tilkkutäkki

Kela ei saa kansalaisilta aina kiitosta. Kelaa arvostellaan kankeaksi ja byrokraattiseksi.

– Meidän tehtävämme on huolehtia, että laki toteutuu siinä tarkoituksessa kuin eduskunta on sen säätänyt. Asiakaskyselyjemme mukaan palveluja saaneet asiakkaat antavat hyvän arvosanan asiakaspalvelusta. Kritiikkiä tulee ehkä enemmän niiltä, jotka eivät ole palvelujamme edes hakeneet tai saaneet. Kela-kuva on kuitenkin kirkastumassa, Anne Neimala arvelee.

Hänestä ihmiset ovat aivan oikeassa moitiessaan Kela-korvausten viidakkoa sekavaksi. Sosiaaliturvan aukkoja on paikkailtu jokaisessa hallituksessa ja paikka on tingitty juuri niin pie-

neksi, että se täyttää juuri ja juuri reiän.

– Asiantuntijoillakin on suuri työ selvittää etuuksien viidakossa. Osastollamme juristit ovat erikoistuneet kukin omaan sarkaansa. Nykyään ei ole ihmistä, joka hallitsisi koko Kela-etuuksien kentän, Neimala sanoo.

Takuueläke

Parasta olisi, jos koko etuuksien kirjo saataisiin kaikkinsa yhtäaikaan käsittelyyn. Sitä osaltaan yritettiin Sata-komiteassa, mutta tavoitteisiini ei päästy. Anne Neimala osallistui Sata-komitean työhön.

– Takuueläke lähti elämään lainsäädännöksi asti. Minun ja kollegojeni työssä takuueläkkeen toimeenpano on iso mutta mieluisa työmaa.

Tällä hetkellä jo eläkkeellä olevia takuueläkkeen saajia on 120 000, jatkossa se koskee muutamia tuhansia vuosittain. Ensi maaliskuussa voimaan tuleva takuueläke tukee pienimpiä eläkkeitä saavien perusturvaa. Tämän vuoden tasossa takuueläke on 685 euroa. Jos eläke jää tämän alle, välitys maksetaan Kelasta takuueläkkeenä. Nykyisin pelkästään kansaneläkkeen varassa pinnisteleville takuueläke merkitsee reilun sadan euron korotusta kuukaudessa.

Täyttää kansaneläkettä saavia on alle 90 000, mutta kansaneläke on yhä 660 000 suomalaisen eläkeläisen perusturvaa. Joukko hiipuu ajan myötä, kun työeläkkeitä ansaitsevien osuus kasvaa.

– Kansaneläkkeen tarve ei kuitenkaan poistu, sillä yhteiskunnassa tulee aina olemaan niitä, jotka eivät synnyntänsä vammaan tai sairautensa tai myöhemmän vammautumisen vuoksi ole tienneet työeläkettä.

Sata-komitean sadosta takuueläke on Anne Neimalan mielestä ilman muuta erittäin myön-

teinen tulos, mutta yhtä mieluisaa hänestä olisi ollut saada poliitikoilta päätös asumistuen uudistamisesta.

– Nykyinen asumistukijärjestä on monimutkainen ja vaikeasti ymmärrettävä. Uudistus jäi nyt odottamaan seuraavan hallituksen ja eduskunnan päätöstä.

Taikasauva

Jos Anne Neimalalla olisi taikasauva, jota heilauttaa, hän pyyhkäisisi sitä lainsäätäjien eli eduskunnan suuntaan.

– Yksinkertaistakaa lainsäädäntöä. Kela on hyvinvointietuuksien jakajana ja kassana mitä inhimillisintä toimintaa, byrokraattisuus joutuu usein lainsäädännöstä, taikasauva viestisi pykälänikkareille.

Kissoilta virtaa

Anne Neimala on työhminen. Valot Pitäjänmäen toimistossa eivät sammu likikään aina kello 16.

– Aika ajoin meillä tehdään paljon ylitöitä, koska lainmuutosten aikataulut voivat olla hyvinkin tiukkoja. Ihmiset ovat hyvin sitoutuneita ja motivoituneita työhönsä. Toisaalta perhe ja lapset pakottavat olemaan tehokkaita ja noudattamaan säännöllistä työaikaa, mikä onkin oikein hyvä asia.

– Itse saan virtaa työhöni toisaalta itse työstä ja työyhteisöstä ja siitä että näen tapahtuvan kehitystä ja asioiden valmistuvan. Työn ja muun elämän on oltava tasapainossa. Asun vapaa-aikani maalla, hoitelen puutarhaa ja korjailen vanhaa taloa. Niin – ja hoivaan kahta kissaa, Anne Neimala sanoo.

Teksti: Leena Seretin

Kuva: Pirjo Mailammi

A close-up portrait of a woman with short brown hair and glasses, smiling warmly. She is resting her chin on her right hand. She is wearing a patterned brown jacket over a white collared shirt. The background is blurred, showing green foliage and a blue vertical element on the left.

Osastopäällikkö Anne
Neimala on viehättynyt
työstään Kelassa siksi, että
voi konkreettisesti vaikuttaa
ihmisten arkeen.

Porin kaupunki pyrkii pitämään kiinni konkareistaan senioriohjelmalla. Orastava työvoimapula suitsii ikäsyrrjintää.

Ikäjohtamiseen ei ole yhä oikeaa tapaa, vaan yrityksen ja toimialan on räätälöitävä omansa. Porin kaupunki ryhtyi toimeen pari vuotta sitten, ja siellä ikäohjelma käsittää muun muassa esimieskoulutusta ja seniorivalmennusta yli 50-vuotiaille työntekijöille.

I K Ä J O H T A M I S E S T A

Lähdimme liikkeelle eläkevalmennuksen ideasta, mutta huomasimme, että nuoremmatkin kaipaavat tukea, sanoo kehittämisasiantuntija **Riitta Saarinen** Porin kaupungin henkilöstöpalveluista.

Seniorivalmennus käsittää vuoden aikana kahdeksan tapaamista. Tapaamisten aikana puhutaan terveiden elämäntapojen merkityksestä, kuten liikunnasta ja ruokatottumuksista. Valmennuksen tavoitteena on tukea ikääntyvien työssä jaksamista ja antaa eväitä kolmanteen ikään, eläkevuosiin.

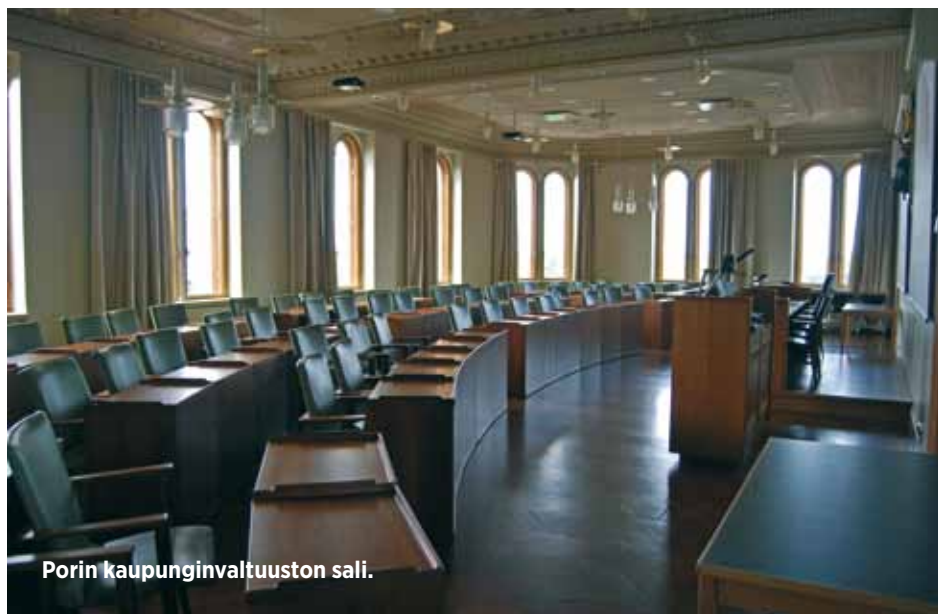
Sairauspoissaolojen uskotaan vähentyvän

Saarinen huomauttaa, ettei valmennus ole kallista, sillä tapaamisia vetävät oman organisaation ja työterveyshuollon asiantuntijat.

– Moni ei ole edes tiennyt kaikista ilmaisista tai edullisista liikunta- ja kulttuurimahdollisuuksista, joita kaupunki tarjoaa työntekijöilleen. Toivomme, että valmennus osaltaan vaikuttaisi sairauspoissaolojen vähenemiseen ja työurien pidentymiseen.

Ikäsyrrjintää ilmenee työyhteisössä erityisesti rekrytoinnissa ja pidempiin koulutuksiin pääsyssä. Porissa esimiesten asenteisiin pyritään vaikuttamaan koulutuksella ja huolehti-

POTKUA TYÖURIN

Porin kaupunginvaltuuston sali.

Porin kaupunki Kirjurinluodolta kuvattuna.

malla, ettei ikä vaikeuta esimerkiksi koulutuksiin pääsyä.

– Se on tärkeä periaate. Muutama kuukausi sitten meillä päättyi sihteerin ammattitutkintoon valmistava koulutus, jossa oli mukana myös lähes 60-vuotiaita. Koulutuksiin pitää olla mahdollisuus niin kauan kuin työsuhte on voimassa.

Ei vain humppaa ja hömppää

Erikoistutkija **Tomi Hussi** Työterveyslaitokselta korostaa kokonaisvaltaista ajattelua. Työterveyslaitoksen Ikävoimaa työhön -valmennusohjelma jäsentää, että työkyky muodostuu yksilön omista voimavaroista eli terveydestä, osaamisen kehittämisestä ja motivaatiosta.

Työkykyyn vaikuttavat kuitenkin myös työn vaatimukset ja johtamistavat.

– Työkyky ei tarkoita pelkästään terveyttä, vaan se on yksilön voimavarojen ja työnvaatimusten välinen suhde. Kun asian näkee näin, koko ajatus muuttuu. Työkyky ei olekaan pelkää humppaa ja hömppää.

Joissain työpaikoissa on mahdollisuus työaikajoustoihin tai lisälomapäiviin. Saarinen harmittelee, että julkisella puolella työhön on usein vaikea vaikuttaa suoraan.

– Esimerkiksi hoitoalalla on melkein mahdollon vähentää nostelua. Työväen vähyyden takia työaikajoustoja on vaikea toteuttaa.

Ikäsyrrjintään ei ole varaa

Hussi huomauttaa, että 1990-luvun lama loi institutionaalisen pohjan ikäsyrrjinnälle. Lyhyessä ajassa luotiin uusia käytäntöjä, joilla ikääntyvät pystyivät tai joutuivat siirtymään työelämän ulkopuolelle. Sellaisia olivat muun muassa työttömyyseläke ja yksilölliset varhaiseläkkeet.

– Omalla tavallaan haluttiin tarjota mahdollisuuksia ikääntyvälle, mutta vaikutukset eivät olleetkaan yksioikoiset. Maksamme nyt hintaa siitä, että lyhyessä ajassa luotiin niin monia reittejä ulos työelämästä.

Vaikutukset heijastuvat nykyisin työmarkkinoille orastavana työvoimapulana. Hussin

mukaan taloudellisesta lamasta huolimatta ikäsyrrjintä ei olekaan lisääntynyt. Siihen ei ole yksinkertaisesti enää varaa.

– Ristipainetta aiheuttaa se, että tarvitaan pidempiä työuria, jotta työvoimaa riittää. Samaa aikaan lyö korville se tosiasia, että nuorisotyöttömyys huutelee huimissa lukemissa, Hussi aprikoi.

Ikäjohtamisen keskeinen tavoite on, että yrityksellä on osaavaa työvoimaa jatkossa. Hussin mielestä tämä tekee siihen panostamisen halvaksi. Lamasta huolimatta ikäohjelmiin tulisi satsata.

– Ikäjohtamista kehittämällä ei saada automaattisesti kymmentä vuotta lisää työvuosia, mutta parillakin lisävuodella on vaikutusta.

”Möttösen” lähtö ei tule yllätyksenä

Kun johtaminen on systemaattista, tulee huomioitua myös hiljaisen tiedon siirto. Hussi huomauttaa, että konkariin huomioiminen työyhteisössä hyödyttää kaikkia: tieto siirtyy eteenpäin ja työntekijän työmotivaatio paranee. Ikäjohtaminen vaikuttaakin koko työyhteisöön.

– On valtava menetys, jos huomataan paria kuukautta ennen, että Möttönen on lähdössä eläkkeelle eikä ole yhtään mietitty, kuka hänen hommiaan jatkaa. Se on aikamoinen kokemuspankki, jonka päällä seniori istuu.

Porissa hiljaisen tiedon siirtoon liittyvien käytäntöjen luominen on tulevaisuuden tavoite.

– Mentorointi ei ole vielä iskenyt itseään läpi, mutta pyrimme vaikuttamaan esimiesten asenteisiin. Joissakin yksiköissä hiljaista tietoa siirretään työparityöskentelyllä, jossa konkari-työntekijä opettaa tulokasta.

Porissa aiotaan jatkaa seniorivalmennusta niin kauan kun kysyntää riittää. Palautteen perusteella tulijoita on ainakin ensi vuodelle.

Teksti: Lea Taivassalo

*Kuvat: Wikimedia Commons/
Kallerna, Vieno Hymy*

Maailman ensimmäinen suomenkielinen ammattiteatteri aloitti toimintansa Porissa 1872.

Työtehtävien muutos avasi uudet näkymät

Porin kaupungin seniorivalmennukseen osallistuvan **Leena Mäkelän** tulevaisuuden näkymät ovat muuttaneet viime kuukausina. Viimeisen vuosikymmenen hän toimi koulutoimen ruokapalvelun päällikkönä.

– Vastasin noin 10 000 asiakkaan ruokapalvelusta, ja minulla oli liki sata alaista. Organisaatio oli vaativa. Kärsin pitkään työstressistä ja yöunet jäivät usein vähiin. Jaksaminen oli tiukoilla, vaikka se ei ehkä näkynyt päällepäin, hän kertoo.

Kaupungin organisaatiomuutos mahdollisti vuoden vaihteessa työtehtävien keventämisen. Pari kuukautta myöhemmin hän jäi myös osaaikaeläkkeelle. 60-vuotias Mäkelä työskentelee nykyisin ruokapalvelujen ostamisen asiantuntijatehtävissä kolme päivää viikossa.

– Minulla on vielä kolme vuotta jäljellä eläkeikään. Tällä hetkellä on sellainen tunne, että jaksan työssäni oikein hyvin ja pidän hyvänä mahdollisuutena jatkaa työssä vielä 63-ikävuoden jälkeen.

Mäkelän mukaan seniorivalmennus on tarjonnut ennen kaikkea vertaistukea. Työntekijät

ovat kaupungin eri yksiköistä, joten mielipiteiden vaihtaminen on ollut antoisaa.

– On ollut mielenkiintoista huomata, että ihmiset ajattelevat eri tavoin samasta asiasta. Valmennus myös viestittää työntekijöille, että työnantaja ottaa heidät huomioon.

Mäkelä korostaa, että keskustelu on tärkein ikäjohtamisen työväline. Toimiessaan itse esimiehenä hän pyrki pysymään ajan tasalla ikääntyvien alaistensa jaksamisesta ja suunnitelmista viimeisille työvuosille.

– Silloin tietää missä mennään. Nyt kun itse olen ollut eri roolissa ”työntekijänä” olen huomannut, kuinka hyvältä tuntuu, kun työnantaja on kiinnostunut siitä, mitä minulle kuuluu, hän pohtii.

Mäkelä itse kokee työtehtävien muutoksen omalla kohdallaan hyvänä.

– Koen, että minua arvostetaan uudessa organisaatiossa. Nautin työstäni ja stressi on helppottanut.

Teksti: Lea Taivassalo

Kuva: Jussi Partanen

Porin kaupungin senioriohjelmaan osallistuva Leena Mäkelä kehuu erityisesti ryhmäkeskustelujen merkitystä. Osallistujat ovat hyvin erilaisista ammattitaidoista, joten on ollut mielenkiintoista huomata, kuinka eri tavoin ihmiset ajattelevat.

FAKTA

- Porissa yli 50-vuotiaita noin 40 prosenttia.
- Porin kaupungin palveluksessa oli vuoden alussa 7 200 henkilöä.
- Yli 50-vuotiaita heistä on noin 3 000.
- Viime vuonna vanhuuseläkkeelle jäi 126 ihmistä. Jatkossa määrän on 150 – 200 henkilöä vuosittain.
- Viime vuonna eläkkeelle jäettiin keskimäärin 61,9-vuotiaana.
- Työvoimapula uhkaa erityisesti hoitoalalla.
- Kaupungin seniorivalmennus on suunnattu yli 50-vuotiaille, ja siihen osallistuminen on vapaaehtoista.

Työelämäpalkinto 2010

Ikäohjelmille on kysyntää

Työelämäpalkinto 2010 annettiin kahdelle ikääntyvien työssä pysymistä edistäneelle hankkeelle: Ruoka-Saariainen Oy:n senioriohjelmalle sekä Metallityöväen liiton ja Teknologiateollisuuden yhteistyölle.

Perustelujen mukaan molemmat palkinnon saajat ovat olleet levittämässä niitä hyviä käytäntöjä, joiden avulla ikääntyneet ovat päättäneet olla työelämässä pidempään. Kumpikin sai 30 000 euron palkinnon Sitran ja sosiaali- ja terveysministeriön perustamalta Työelämäpalkinnon rahastolta.

► Sitran yliasiamiehen **Mikko Kososen** mukaan tänä vuonna palkinnon myöntämisessä haluttiin korostaa dialogin ja työhyvinvoinnin merkitystä.

– Hyvä ikäjohtaminen ottaa huomioon kaikenikäisten elämäntilanteet ja hyödyntää niiden mahdollisuuksia, Kosonen totesi.

Kevennystä palkkatakuulla

Ruoka-Saariainen otti kuusi vuotta sitten käyttöön yli 55-vuotiaille tarkoitetun senioriohjelman, jolla ikääntyvien työtä kevennetään ilman, että ansiotaso laskee. Sitten ohjelma on levinnyt muuallekin Saariainen-konsernissa. Viime työehtoneuvotteluissa sovittiin ikäohjelman laajentamisesta koko elintarvikealalle.

Ruoka-Saariainen senioriohjelmassa on noin sata henkilöä. Mukaan pääsevät halutessaan kaikki yli 55-vuotiaat. Yli 60-vuotiaiden osuus on ohjelman myötä kasvanut 3,5 prosentista 6,3 prosenttiin. Eläkkeelle jäämisikä on keskimäärin 61,5 vuotta.

– Parasta antia ovat ikääntyneiden lisäavapaa, suhtautuminen osa-aikaeläkkeisiin ja vuorotteluvapaisiin sekä palkkatakuu, vaikka työ kevenee, listasi työsuojeluvaltuutettu senioriohjelman hyötyjä **Eija Selander** Ruoka-Saariaiselta.

Hyvät käytännöt kiertoon

Metallityöväen liitto ja Teknologiateollisuus ovat tehneet pitkäjänteisesti yhteistyötä muuttaakseen alan ikärakennetta. Alan työntekijöiden ja toimihenkilöiden ikäjakauma onkin muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana siten, että yli 60-vuotiaiden osuus on kasvanut noin yhdestä prosentista yli viiteen prosenttiin. Samana aikana työntekijöiden mediaani-ikä on noussut 39 vuodesta 43 vuoteen.

Nyt liitot ovat käynnistäneet Hyvä työ – pidempi työura -hankkeen, jolla halutaan levittää jo käytössä olevia hyviä käytäntöjä. Tavoitteena on henkilöstön työhyvinvoinnin kehittäminen ja työurien pidentäminen. Mukaan lähtevät myös toimihenkilöjärjestöt, joten alan työpaikat osallistuvat kokonaisuuksina.

– Työhyvinvoinnilla edistetään tuottavuutta, työllisyyttä ja kilpailukykyä. Mutta se on tärkeää myös työvoimasta käytävän kilpailun kannalta, sanoi Teknologiateollisuus ry:n varatoimitusjohtaja **Risto Alanko** palkinnonjakotilaisuudessa.

Teksti: Riitta Väkeväinen

.....v.300.....v.1800.....v.1900.....v.2010.....

Joulupukki, joulupukki, valkoparta, vanha ukki, eikä taakka paina selkää...

Rauhallista Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Miljoonat vastustivat Sarkozya

Presidentti **Nicolas Sarkozy**n lupaamasta eläkeuudistuksesta tuli Ranskan sisäpolitiikan kuuma peruna koko syksyksi. Eläkeiän alarajan nostaminen 62 ikävuoteen vei miljoonat ranskalaiset kadulle osoittamaan mieltään, mikä johti myös väkivaltaisuuksiin.

Maan ammattiliitot järjestivät syyskuussa ja lokakuussa useita suurmielenosoituksia. Ensimmäiseen mielenosoitukseen osallistui jopa kaksi miljoona ranskalaista.

Ammattiliitot vastustivat uudistusta myös useilla lakoilla. Lakot vaikeuttivat syksyllä varsinkin julkista liikennettä ja polttoaineen jakelua. Myös Eiffel-torni suljettiin työntekijöiden liittyttyä lakkoon. Mielenilmaukset kiihtyivät lokakuussa, kun Ranskan nuoriso liittyi mukaan protestiaaltoon. Poliisi joutui hajottamaan nuorisjoukkoja kynnelkaasulla muun muassa Nanterressa ja Lyonissa.

Sarkozyn eläkeuudistus on herättänyt ranskalaisissa ristiriitaisia mielipiteitä. Puolet ranskalaisista hyväksyy eläkeiän alarajan nostamisen 62 vuoteen. Samalla kuitenkin kaksi kolmesta hyväksyy myös ammattiliittojen mielenilmaukset. Lisäksi 79 prosenttia toivoo, että hallitus neuvottelisi työmarkkinajärjestöjen kanssa kompromissin aikaansaamiseksi.

Ranskan senaatti hyväksyi Sarkozyyn uudistuksen 22. lokakuuta äänin 177–153.

Sosialistipuolueen puoluejohtaja **Martien Aubury** ja entinen presidenttiehdokas **Ségolène Royale** ovat luvanneet palauttavansa eläkeiän 60 vuoteen, jos puolue pääsee takaisin valtaan.

Lakkoilu ja mielenosoitukset ovat ahkerasti käytettyjä painostuskeinoja Ranskan eläkepolitiikassa. Ammattiliitot pystyivät mielenilmauksillaan kaatamaan maan edellisen eläkeuudistuksen vuonna 1995.

Ammatillinen järjestäytymisaste on Ranskassa alhaisempi kuin monessa muussa Euroopan maassa. Liittoihin kuuluu noin kahdeksan prosenttia työvoimasta. Britanniassa luku on kolminkertainen, Pohjoismaissa lähes kymmenkertainen.

(HS 29.10., 23.10. ja 20.10., HBL 25.10., YLE 13.10., Euobserver.com 24.9., Telegraph.co.uk 13.9.)

Lisäeläkkeiden siirtäminen suosittua

Lähes joka kymmenes ITP-lisäeläkettä kartuttanut ruotsalainen on siirtänyt eläkesäästönsä uuteen yhtiöön. Siirtojen arvo on noin 6,6 miljardia kruunua.

Noin 1,4 miljoonalla ruotsalaisella työntekijällä on vuoden 2008 lokakuusta alkaen ollut oikeus siirtää ITP-eläkkeensä johonkin toiseen yhtiöön. Siirto-oikeus koskee yksityisen sektorin palveluksessa olevia henkilöitä.

ITP-eläkkeiden maksujen välittäjänä toimiva Collectum pitää siirtoja hyvänä asiana.

– On hyvä, että entistä useampi vakuutettu käyttää siirto-oikeuttaan. Koska rahastojen kustannukset ovat laskeneet, on nyt hieno tilaisuus parantaa tulevaa lisäeläkettä, Collectumin viestintäjohtaja **Jenny Jeppsson** sanoo.

Collectum päättää mihin yhtiöihin vakuutetut voivat siirtää ITP-varojaan. Tällä hetkellä vaihtoehtoina on kahdeksan eri pankkia ja vakuutusyhtiötä. Viime vuosina ITP-vakuutetut ovat siirtäneet varojaan varsinkin AMF-vakuutusyhtiöön, Nordeaan ja Swedbankiin.

Lisäeläkkeet täydentävät ruotsalaisten lakisääteisiä eläkkeitä. Ne kattavat myös lakisääteisen järjestelmän eläkepalkkakaton ylittävät tulot.

Ruotsin neljä suurinta lisäeläkejärjestelmää ovat yksityisen sektorin toimihenkilöiden lisäeläkejärjestelmä ITP (industrins och handels tilläggspension för tjänstemän) ja sopimuseläkejärjestelmä SAF-LO (Avtalspension SAF-LO) sekä julkisen sektorin PA-03 Tjänstepension ja kuntien KAP-KL -sopimuseläkejärjestelmä. Yhteensä järjestelmät kattavat noin 80 prosenttia palkansaajista.

Viime vuosina lisäeläkejärjestelmiä on muutettu entistä enemmän maksuperusteisiksi. ITP-eläke muutettiin kokonaan maksuperusteiseksi vuonna 2007.

(Collectum 13.10., IPE 15.10., Etk.fi)

ALANKOMAAT

Esimerkkinä muille

Alankomaiden eläkejärjestelmä kerää kiitosta. Useat asiantuntijat nostivat lokakuussa Alankomaat muille maille esimerkiksi. Lokakuun alkupuolella asiantuntijaverkosto Netspar sekä London School of Economicsin professori **Nicholas Barr** kehuivat Alankomaiden kykyä selvitä finanssikriisistä.

Barrin mukaan Alankomaiden eläkejärjestelmä on onnistunut suojelemaan eläkkeensaajia

*Pallo
Hallussa*

Peter Lindström
Tiedottaja
Eläketurvakeskus

Muiden maiden
eläkeasioista voit lukea
myös Eläketurvakeskuksen
kotsisivuilta, www.etk.fi osiosta
Kansainvälinen eläketieto

ja ikääntyneitä työntekijöitä pahoilta takaiskuilta. Barrin mielestä Alankomaiden onnistuminen johtuu väestökehitykseen ja makrotalouden sopeutumisesta, etuuskien ja maksujen tasapainottamisesta sekä hyvästä riskien jakamiskäytännöistä.

Barr epäilee, että Alankomaiden malli ei välttämättä toimi muissa maissa.

– Alankomaat on varsin homogeeninen maa, ja maan poliitikot käyvät tehokasta keskustelua työntekijöiden ja työnantajien kanssa.

Lokakuun puolivälissä Alankomaiden eläkejärjestelmää kehui puolestaan henkilöstö- ja rahoituspalveluihin erikoistunut kansainvälinen Mercer-yhtiö. Alankomaat sai Mercerin Global Pension indeksissä korkeimman sijan.

(IPE 8.10. ja 20.10.)

UNKARI

Valtio vie rahastoeläkkeet

Unkarin hallitus on keskeyttänyt niin sanotun kakkospilarin kaikki rahastoeläkemaksut.

Maan pääministeri **Viktor Orbán** ilmoitti lokakuun puolivälissä useista toimenpiteistä, joiden avulla Unkari yrittää pienentää budjettijettaan. Orbánin keskeisenä toimenpiteenä on rahastoeläkemaksujen käyttäminen valtiontalouteen 14 kuukauden ajan. Samalla valtio tukee niitä eläkevuokutettuja, jotka haluavat siirtää rahastoeläkkeensä kansaneläkkeen yhteyteen.

Unkarin eläkerahastojen yhdistys Stabilitas arvioi, että noin 30 – 40 prosenttia eläkevakuutetuista tulee jättämään rahastot ja siirtymään kansaneläkkeen piiriin.

Stabilitasin johtaja **Ilona Juhász** on kuvannut hallituksen päätöstä ”salatuksi kansallistamiseksi 1950-luvun malliin.”

Unkarin rahastoeläkejärjestelmään liittymisen on pakollista alle 35-vuotiaille työntekijöille ja vapaaehtoisia muille.

Unkarin miesten että naisten eläkeikä on 62 vuotta. Vuosina 2012 – 2017 eläkeikä nostetaan 65 vuoteen.

(IPE 14.10., 22.10., 27.10. ja 5.11., Globalpensions.com 14.10., Etk.fi)

YHDYSVALLAT

Julkinen sektori isossa pulassa

Yhdysvaltain julkisen sektorin eläkejärjestelmä natisee liitoksissaan. Kellog School of Management at Northwestern Universityn laskelmien mukaan osavaltioiden yhteenlaskettu katteeton vastuuvetä on noussut 3,4 biljoonaan dollariin ja kuntien 574 miljardiin dollariin.

Eläkerahastojen tyhjentyminen uhkaa puolta kaikista osavaltioista vuoteen 2027 mennessä. Arvioiden mukaan seitsemän osavaltion eläkerahastojen pääomat kuivuvat jo vuoteen 2020 mennessä. Rahojen loppuminen uhkaa osavaltiota, vaikka eläkerahastojen tuotot ylittäisivät 8 prosenttiin vuodessa.

The Economist-lehti arvioi, että julkisen sektorin eläkeongelmat johtavat veronmaksajien ja julkisen sektorin työntekijöiden poliittiseen vastakkainasetteluun. Lähes kaikki osavaltiot ovat velvoitettuja tasapainottamaan budjettiaan, ja julkisen sektorin eläkemaksujen korotukset tarkoittavat huomattavaa tulonsiirtoa veronmaksajilta eläkkeensaajille.

Useat osavaltiot ovat yrittäneet korjata ongelmaa siirtymällä etuusperusteisesta eläkejärjestelmästä maksuperusteiseen järjestelmään. Esimerkiksi Michigan sulki etuusperusteisen järjestelmänsä uusilta työntekijöiltä jo vuonna 1997, ja Utah tekee vastaavasti ensi kesänä. Alaska avasi maksuperusteisen järjestelmän uusille työntekijöille vuonna 2006.

(The Economist 16.10.)

URUGUAY

Kansaneläkkeeseen useita korotuksia

Uruguay korottaa kansaneläkkeen vähimmäismäärää. Maan hallitus nosti lokakuun ensimmäisenä päivänä kansaneläkettä 17 prosenttia. Eläkkeen vähimmäismäärä on nyt 3 606 pesoa, noin 129 euroa.

Kansaneläkkeen vähimmäismäärän korotuksia jatketaan kesäkuussa 2011. Silloin vähimmäismäärää nostetaan 50 prosenttia, 4 500 pesoon.

Ensi vuoden korotusten jälkeenkin kansaneläkkeen vähimmäismäärä on Uruguayssa edelleen alle köyhyysrajan (5 600 pesoa) ja alle kuukausittaisen minipalkan (4 700 pesoa).

Eläkkeen korotuksista hyöttyy noin 40 000–45 000 eläkkeensaajaa. Korotusten hinnaksi tulee 186 miljoonaa pesoa.

(International Update – Recent developments in foreign public and private pensions, October 2010)

MALAWI

Eläkeikä ylittämässä eliniän

Malawin kansalaiset ovat järkyttyneitä maan hallituksen lakiesityksestä, joka nostaa eläkeiän yli odotetun eliniän.

Uudessa lakiesityksessä naisten eläkeiäksi esitetään 55 vuotta ja miesten 60 vuotta. Maailman terveysjärjestö WHO:n mukaan malawilaisten odotettu elinikä on 50 vuotta.

Kyseessä on ensimmäinen kerta kun Malawin valtio suunnittelee virallisen eläkeiän käyttöönottoa. Tähän mennessä eläkeikä on ollut työnantajien ja työntekijöiden välinen sopimusasia.

Nykyjärjestelmässä työntekijöillä on ollut oikeus käyttää rahastoihin kertyneitä eläkerahojen ennen eläkkeelle siirtymistä. Uusi eläkelaki kieltäisi työntekijältä rahojen nostamisen ennen eläkeikää. Jatkossa rahoja saisi nostaa vain työkyvyttömyyteen johtavan sairauden ja pysyvän maastamuuton perusteella.

Malawin ammattiliittojen keskusjärjestö MCTU tuomitsee hallituksen eläkeuudistuksen. Järjestö on käynnistänyt uudistusta vastustavan viestintäkampanjan ja julistanut lakon. Järjestön mielestä realistinen eläkeikä on naisille 40 vuotta ja miehille 45 vuotta.

Malawin hallituksen lakiesitys käsitellään maan parlamentissa vielä tämän vuoden aikana.

(Nyasa Times Online 21.1., Kansan Uutiset 28.10., Arbetaren 4.11.)

”Periaatteessa luotan, käytännössä en”

Elinaikakerroin epäilyttää nuorisoa

Työeläkepäivän paneelissa keskusteltiin muutosten vaikutuksesta työeläkejärjestelmää kohtaan tunnettuun luottamukseen. Elinaikakerroin ja sen oikeudenmukaisuus nousivat esiin keskustelussa.

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n puheenjohtaja **Hanna-Mari Manninen** puki Työeläkepäivillä monen nuoren ajatukset sanoiksi: työeläkejärjestelmään on vaikea luottaa käytännössä.

Mannisen mukaan nuoriso maksaa enemmän kuin tulevaisuudessa saa, eli heidän kohdallaan ovat korkeammat työeläkemaksut.

Yksi Työeläkepäivän paneelikeskusteluun osallistuneista oli ekonomisti **Jaakko Kiander**, tuolloin vielä Palkansaajien tutkimuslaitoksen johtaja. Marraskuun alussa Kiander siirtyi eläkevakuutusyhtiö Ilmariseen talousjohtajaksi.

Kiander arveli nuorten epäluottamuksen johtuvan pitkälle viedystä kriisitietoisuudesta, joka ei perustu faktoihin.

– Valtaosaa ihmisistä työeläkejärjestelmä palvelee hyvin, totesi Kiander.

Ennakoitavuus rauhoittaa

Hanna-Mari Mannisen mukaan nuorten epäluottamus näkyy sukanvarteen säästämisenä. Työeläkevakuuttajat TELAn johtaja **Reijo Vanne** muistutti, että elinajan piteneminen koskee kaikkia eläkejärjestelmiä, myös yksityisiä.

– Jos työurat eivät pitene, edes säästämisellä ei pysty rahoittamaan tolkkutoman pitkää elämänsä, Reijo Vanne muistutti.

Manninen uskoo, että nuoret ovat sitoutuneita tekemään töitä pidempään, kysymys kuuluu vain, että miten he jaksavat tehdä pidempään töitä.

Finanssialan Keskusliiton toimitusjohtaja **Piia-Noora Kauppi** arveli, että nuoret tarvitsivat ennakoitavuutta. Nyt ei olla varmoja siitä, kuinka usein ja millä tavalla muutoksia eläkejärjestelmässä toteutetaan.

– Pitäisi voida luottaa siihen, että kun 2005 on tehty reformi ja luotu automaattinen vakauttaja, niin sitä ei lähdetä heti ensimmäisen kriisin tullen muuttamaan, Kauppi pohdiskeli.

Elinaikakerroin, nerokas vekotin

Työeläkepäivässä esiteltiin eläkejärjestelmän automaattisia vakauttajia, joista elinaikakerroin on yksi esimerkki. Paneelissa otettiin kantaa myös siihen, oliko kertoimen käyttöönotto oikea ratkaisu.

Jaakko Kianderin mielestä elinaikakerroin on nerokas vekotin, jolla siirretään pidentyvää elinajasta muodostuva väestöriski järjestelmältä pois väestölle itselleen.

– Elinaikakerroin on hieno juttu. Mutta eivät poliitikot eivätkä tavalliset ihmiset tiedä, että elinaikakertoimen vaatimaton vaikutus on helppo kompensoida työskentelemällä pidempään. Ja asian kauneus on siinä, että ihminen voi itse tehdä sen valinnan, Kiander maalaili.

Kokemusta vuoden 2005 uudistuksen vaikutuksista

Elinaikakertoimesta on vajaan vuoden kokemus, eikä vielä tiedetä kuinka paljon se kannustaa pidentämään työuria. Sitäkään ei tiedetä, saavatko ikääntyneet jatkaa töissä, vaikka haluaisivat.

Kianderin mukaan tarvitaan useamman vuoden kokemus, koska finanssikriisi sotki hyvin alkaneen työurien pidentymiskehityksen. Hänen mielestään vuonna 2015 oltaisiin kypsiä sanomaan miten elinaikakerroin on vaikuttanut.

Kaupin mielestä ei voida odottaa vuoteen 2015 asti seuraavien reformien kanssa. Hänen mielestään on selvää, että vaikutukset ovat joko positiivisia tai miedosti positiivisia. Jos ne ovat vaisuja, uudistusten tarve on sitäkin ilmeisempi. Kauppi toivoo, että myös eläkeikä eläisi elinajan pitenemisen mukana.

Työeläkepäivä kokosi 20. lokakuuta Helsingin Messukeskukseen lähes 850 työeläkealan toimijaa. Eläketurvakeskus järjestää tapahtuman vuosittain.

*Teksti: Riitta Väkeväinen
Kuvat: Katri Saarteinen*

Eläketurvakeskuksen tutkija Sanna Tenhunen selvitti automaattisten vakautusmekanismien, kuten elinaikakertoimen, käyttöä eri maissa. Mekanismit luovat ennakoitavuutta ja vähentävät poliittisten äkkiliikkeiden tarvetta.

Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja Jukka Rantala totesi avauspuheessaan, että työriiden pidentyminen on tärkeää ensisijaisesti eläkkeiden tason turvaamisen kannalta.

Työeläkepäivän paneelikeskustelussa Hanna-Mari Manninen (vas.) esitti nuorten käsityksiä eläkejärjestelmästä ja elinaiakakertoimesta. Reijo Vanne ja Piia-Noora Kauppi valoivat uskoa työeläkejärjestelmän toimivuuteen.

Alkoholihaitat näkyvät työpaikoilla

KORKKI KIINNI

Juomiskierteessä

Alkoholinkäytön tiedetään tilastojen mukaan yli kolminkertaisesti vuodesta 1965. Työterveyslaitoksen Työ ja terveys 2009 -tutkimuksen mukaan työikäisistä miehistä 40 prosenttia oli alkoholin riskikäyttäjiä ja naisista 18 prosenttia. Alkoholisairaudet ovat edelleen työikäisten suurin kuolinsyy.

Avoin keskustelu päihdeongelmasta

Alkoholin liiallinen käyttö heikentää työterveyttä, työkykyä, työturvallisuutta ja työn tuottavuutta. Työterveyslaitoksen tutkimuksen mukaan haitat näkyvät ennen muuta työtehon laskuna, työnjohdollisina ongelmina, lisääntyvinä työtapaturmina ja poissaoloina ja enenenaikaisina eläkkeinä.

Työterveyslaitoksen asiantuntijat **Marketa Kivistö** ja **Leena Hirvonen** rohkaisevat työpaikkoja ja työterveyshuoltoja tunnistamaan ehkäisevän päihdetyön tarpeet. Työyhteisössä on syytä ottaa alkoholiasiat puheeksi ja rakentaa alkoholihaittojen ehkäisemiseksi yhteiset pelisäännöt.

- Olennaista on asian esille ottaminen varhain ja avoin, asiallinen keskustelu. Aloitteen asiassa voi tehdä työpaikalla kuka tapansa. Asiantuntijat viedä eteenpäin usein henkilöstöhallinto, työsuojelu tai yhteistoimintaryhmä.

- Työterveyshuollon ja muiden toimijoiden yhteistyö sekä johdon sitoutuminen ja tuki ovat ensiarvoisen tärkeitä, korostaa Leena Hirvonen.

Alkoholinkäytöstä on olemassa runsaasti tutkimus- ja tilastotietoa vuosikymmenten ajalta. Mutta tietoa ei ole ollut juurikaan siitä, miten alkoholinkäytön seuraukset näkyvät työpaikoilla.

Suomalainen juo keskimäärin 10,2 litraa puhdasta alkoholia vuodessa. Jossainhan tämän täytyy näkyä työpaikoilla. Työterveyslaitoksen tuore tutkimus Alkoholi ja työpaikka pureutuu näihin kysymyksiin.

Kaksinkertainen työkyvyttömyysriski

Työeläkejärjestelmästä alkoholiperusteisen sairauden takia työkyvyttömyyseläkkeellä olevien määrä kasvaa vuosittain. Noin viidellä prosentilla työkyvyttömyyseläkkeensaajista alkoholisairaus esiintyy joko pääsairautena tai muun sairauden taustalla lisäsairautena. Vuonna 2009 alkoholisairaus oli mukana 10 600 työkyvyttömyyseläkkeensaajan eläkkeessä, näistä 5 000:lla se oli kirjattu pääasialliseksi sairaudeksi.

- Alkoholin runsas käyttö nostaa verenpainetta ja lisää riskiä sydän- ja verisuonisairauksiin sekä on yhteydessä masennukseen, jossa syy-seuraussuhde kulkee molempiin suuntiin, sanoo Kelan erityistutkija **Karoliina Kosken-
vuo**.

Alkoholin suurkulutuksen on osoitettu kaksinkertaistavan riskin päätyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Eteran LEL-alojen työntekijöitä koskeneen vuonna 2004 julkaistun seuranta-tutkimuksen mukaan humalahakuinen juominen kaksinkertaisti tämän riskin.

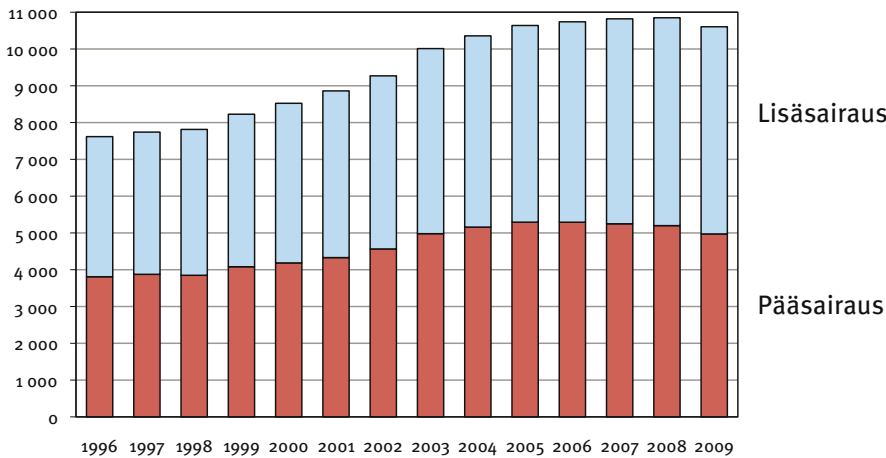
Työterveyslääkärin näkökulma

Miten alkoholiongelman puheeksi ottaminen onnistuu työterveyshuollossa?

- Alkoholin käytöstä tulee aina keskustella terveystarkastuksessa. Sen sijaan sairaanhoito-

Työkyvyttömyyseläkkeet, joissa esiintyy alkoholisairaus.

Henkilöä

- Lähde: Eläketurvakeskus.

Työterveyslääkäri Kari-Pekka Martimo toteaa, että potilas puhuu uupumuksesta tai stressistä helpommin kuin kertoo kärsivänsä alkoholiriippuvuuden ja liikakulutuksen mukana tulevista vaivoista ja heikentyneestä työkyvystä.

käynnillä näin ei useinkaan käy, vaikka alkoholiongelma voi usein olla kohonneen verenpaineen, unihäiriön, mielialahäiriön, kroonisen kipuongelman tai työssä jatkamisen vaikeuksien taustalla, kuvailee Mehiläisen johtava työterveyslääkäri **Kari-Pekka Martimo**.

– Haasteena on, kuinka lääkäri tai potilas

itse onnistuu tai uskaltaa ottaa asian puheeksi riittävän varhaisessa vaiheessa. Koetaan kunnallisemmaksi keskustella pelkästään esimerkiksi työuupumuksesta tai stressistä kuin tuoda esille näiden ”hoitona” liiallista alkoholinkäyttöä. Jos asia tulee esille, jatkoon on kyllä olemassa hyviä työkaluja.

Puheeksi ottamisen vaikeuden taustalla on Martimon mukaan se, että alkoholin ongelmakäyttö on passiivinen coping -keino, samoin kuin tupakointi tai liikasyöminen, jota ei ehkä osatakaan tuoda esille osana itse terveysongelmaa. Toinen tekijä on potilaan pelko tämän selviytymiskeinon pois ottamisesta ilman, että hän saa mitään tilalle.

– Lisäksi terveydenhoitojärjestelmän henkilökunta on omaksunut samalla tavalla suomalaisen suhtautumisen alkoholiin, jolloin heidän oma asenteensa voi estää asiaan puuttumisen.

Miten alkoholihaittoja voidaan ehkäistä

Alkoholinkäytön aiheuttamista haitoista on yleensä vaiettu työpaikoilla. Alkoholihaittojen ehkäisy on useilla työpaikoilla lapsenkengissä, vaikka ongelmat ovat Työterveyslaitoksen mukaan yleisiä.

Joka toinen Työterveyslaitoksen tutkimukseen vastanneista oli havainnut alkoholihaittoja työyhteisössään ja koki alkoholihaittojen ehkäisyn työpaikallaan tarpeelliseksi.

Alkoholinkäyttö vapaa-ajalla näkyy työpaikalla muun muassa krapulassa työskentelynä,

poissaoloina, myöhästelynä ja tehottomuutena. Alkoholista on haitaksi asti, kun työn tulokset huononevat, työ viivästyy, yhteistyö ja ihmissuhteet kärsivät.

Tutkimukseen osallistui kaikkiaan yhdeksän työpaikkaa vuonna 2007. Vastaajia oli yli 2 000, ja he olivat töissä ahtausyrityksissä, hotelleissa ja ravintoloissa sekä yliopiston tiedekunnissa ja valtion virastoissa.

Alkoholinkulutuksen yhteys eläkeaikeisiin

Alkoholin kulutuksen ja työkyvyttömyyseläkeriskin välillä havaittiin yhteys myös Kuntien eläkevakuutuksen silloisen tutkijan **Karoliina Harkonmäen** (nykyisin **Koskenvuo**) ym. vuonna 2008 julkaisemassa tutkimuksessa.

Työssä jatkamisaikomusten ja alkoholinkulutuksen välillä havaittiin yhteys siten, että mitä runsaammin alkoholia kulutettiin, sitä yleisempiä olivat aikomukset varhaiseen työstä poistumiseen.

– Alkoholin ongelmakäyttö, mielenterveydenhäiriöt ja haluttomuus jatkaa työssä liittyivät vahvasti toisiinsa. Humalahakuisesti juovilla, jotka samaan aikaan käyttivät psyykenlääkkeitä, riski varhaiseen työstä poistumiseen oli huomattavan suuri, kertoo Koskenvuo.

Teksti: Kristiina Tuominen

Grafiikka: Maija Hiltunen

Kuva: Anne Iivonen

Lähde: Marketta Kivistö, Hanna Jurvansuu, Leena Hirvonen (2010): Alkoholi ja työpaikka – alkoholihaittojen ehkäisyn tarve ja käytännöt työpaikoilla, Työterveyslaitos.

Työeläkevakuutusmaksut nousevat vuonna 2011

► Vuonna 2011 työntekijän eläkelain mukainen keskimääräinen työeläkevakuutusmaksu on 22,4 prosenttia palkasta eli 0,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2010. Tähän mak-suun annetaan kuitenkin tilapäinen 0,5 pro-senttiyksikön alennus, jolla on tarkoitus purkaa työttömyyseläkkeiden rahoitusylimäärää.

Ensi vuonna alle 53-vuotiaiden työntekijöi-

den eläkemaksu on 4,7 prosenttia palkasta eli 0,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuonna 2010. Eläkemaksu 53 vuotta täyttäneille on 6,0 prosenttia eli se nousee 0,3 prosenttiyksikköä.

Työnantajan maksu on ensi vuonna keski-määrin 17,1 prosenttia, joka on 0,2 prosenttiyk-sikköä enemmän kuin vuonna 2010.

Maatalousyrittäjän eläkelain mukainen pe-

rusprosentti ja yrittäjän eläkelain mukainen työeläkevakuutusmaksuprosentti ovat ensi vuonna alle 53-vuotiailla 21,6 prosenttia eli ne nousevat 0,4 prosenttiyksikköä ja 53 vuotta täyt-täneillä 22,9 prosenttia eli 0,5 prosenttiyksikköä enemmän kuin vuonna 2010.

Elinaikakerroin 0,98689

► Vuodelle 2011 elinaikakerroin on 0,98689. Ensi vuonna elinaikakerroin pienentää 1,311 prosenttia vuonna 1949 syntyneiden alkavia työeläkelain mukaisia vanhuuseläkkeitä.

Elinaikakerroimen tarkoituksena on sopeut-taa alkavien työeläkkeiden tasoa ja eläkemenoa sen mukaan, miten odotettavissa oleva keski-

määräinen elinikä muuttuu. Jos keskimääräi-nen elinikä jatkaa nousuaan, elinaikakerroin pienentää kuukausieläkkeitä.

Elinaikakerroin pienentää myös työeläkelaki-en mukaisia työkyvyttömyyseläkkeitä lukuun ot-tamatta niihin sisältyvää tulevan ajan eläkkeen osuutta, johon elinaikakerrointa ei sovelleta.

Tavoitteena on, että työntekijät korvaisivat elinaikakerroimen eläkettä pienentävää vai-kutusta olemalla työelämässä nykyistä pidem-pään. Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa elinaikakerroimen vuosittain.

Masennus on selätettävissä

► Kampanja masennuksesta johtuvan työkyvyt-tömyyden voittamiseksi käynnistyy työpaikoilla

Vuosittain jää noin 4 000 suomalaista ma-sennuksen takia työkyvyttömyyseläkkeelle. MastDo.fi-verkkosivut viestivät keinoista, joi-den avulla työpaikoilla voidaan tukea työssä pysymistä ja työhön paluuta masennuksesta johtuvan sairausloman jälkeen.

Yhteiskampanja MastDo käynnistyi sosiaa-li- ja terveysministeriön, työmarkkinajärjestö-jen sekä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden ponnistuksena. Kampanja välittää hyvät käy-tännöt ja konkreettiset toimintamallit tutuiksi työpaikoille.

Työpaikoilla on monia keinoja tukea työhy-vinvointia ja työkykyä. Mahdollisuus työhön tukee toimeentuloa, vahvistaa muun elämän hallintaa ja mahdollistaa osallistumisen yh-teiskuntaan.

MastDo-kampanja rohkaisee työpaikkoja so-pimaan yhteisistä toimintatavoista, joilla työssä selviytymisen ongelmiin tartutaan ajoissa. Työ-yhteisö ja työterveyshuolto voivat olla apuna myös pitkältä sairauslomalta työhön paluussa.

NIMITYKSET

Keva

Valtiotieteiden maisteri **Tero Manninen** on ni-mitetty Kuntien eläkevakuutuksen (Keva) vies-tintään viestintäjohtajaksi Arja Lerssi-Lah-denveden opintovapaan sijaiseksi. Hän siirtyy Kevaan sosiaali- ja terveysministeriöstä ja aloit-taa uudessa tehtävässään 7. joulukuuta lukien.

Veritas Eläkevakuutus

Timo Moilanen on nimitetty yhteyspäälliköik-si Veritas Eläkevakuutuksen yritysryhmittöön. Moilanen vastaa yhtiön tuotteiden myynnistä Turun alueella.

Hannele Rajamäki on nimitetty yhteyspääl-liköiksi Veritas Eläkevakuutuksen yritysryhmi-köön. Rajamäki vastaa yhtiön tuotteiden myyn-nistä Tampereen alueella.

Osatyökykyisten työllistymisen esteet selvitetään

► Sosiaali- ja terveysministeri **Juha Rehula** on asettanut valtiotieteen tohtori **Markku Lehdon** selvittämään osatyökykyisten työelämään osal-listumisen esteet. Lehdon tehtävänä on antaa ehdotuksia näiden esteiden poistamiseksi. Mää-räaika on annettu kolme kuukautta ja selvi-tystyön tulisi valmistua helmikuun puoliväliin mennessä.

Selvityshenkilön tehtävänä on kartoittaa osatyökykyisten työllistymisen nykytila sekä sääntely, jolla työllistymistä tuetaan. Samalla hän selvittää, millaisia malleja Suomessa ja ul-

komailla on käytetty osatyökykyisten työllisty-misen edistämiseksi.

– Keskustelua työurien pidentämisestä on käyty paljon työuran alku- ja loppupään osalta. Nyt tarkoituksena on keskittyä erityisesti työiäs-sä olevien työllistymiseen. Monella on työkykyä ja työhalua, mutta ei mahdollisuutta tehdä töi-tä. Nyt selvitetään, mitä lainsäädännöllisiä es-teitä työllistymiselle on ja miten niitä voidaan purkaa, ministeri Rehula sanoo.

Selvityshenkilö tekee ehdotuksia erityises-ti siitä, miten sosiaaliturvajärjestelmän muu-

toksin ja erilaisten palvelujen avulla voitaisiin tukea osatyökykyisten työssäkäyntiä nykyistä paremmin.

– Selvityksessä on osaltaan kyse sosiaalitur-van kokonaisuudistusta valmistelleen Sata-ko-mitean työn jatkamisesta, Rehula toteaa.

Selvityshenkilön tueksi asetetaan tausta-ryhmä, jossa ovat edustettuina sosiaali- ja ter-veysministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, työmarkkinoiden keskusjärjestöt, Kunnallinen työmarkkinalaitos, Suomen Yrittäjät, MTK, Kan-saneläkelaitos sekä Eläketurvakeskus.

Pauli Niemelä (toim.):
Hyvinvointipolitiikka

Helsinki: WSOYpro 2010,
488 sivua.
ISBN 978-951-0-36037-8.

Hyvinvointia rakennetaan monessa paikassa

► Hyvinvointipolitiikka on yhteiskunnan toimintaa, jonka tarkoituksena on väestön hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen erilaisin toimenpitein. Eri hyvinvointipolitiikan osa-alueilla luodaan niin aineellista, sosiaalis-yhteisöllistä kuin myös kulttuuris-inhimillistä hyvinvointia.

Professori **Pauli Niemelän** toimittama *Hyvinvointipolitiikka* on alan tuore perusteos, joka on tarkoitettu myös oppikirjaksi. Suurin osa kirjan kirjoittaneista asiantuntijoista työskentelee Itä-Suomen yliopistossa.

Kirja jakautuu selkeästi kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan hyvinvointipolitiikan lähtökohtia ja perustaa pohtimalla muun muassa inhimillisten tarpeiden ja ihmisoikeuksien suhdetta hyvinvointiin ja hyvinvointivaltioon. Toisessa osassa läpikäydään aiheeseen liittyvät politiikan osa-alueet, joihin kuuluvat itsestään selvästi terveyspolitiikka, sosiaaliturvapolitiikka ja koulutuspolitiikka, mutta myös osa-alueita, joita ei välttämättä tule mieltäneek-

si tähän kokonaisuuteen kuuluviksi kuten esimerkiksi aluepolitiikka.

Kolmannessa osassa luodaan katsaus suomalaisen ja eurooppalaisen politiikan tulevaisuuteen. **Marjaana Seppänen** ja **Simo Koskinen** Lapin yliopistosta tarkastelevat kaikkein nopeimmin vanhenevan EU-maan ikääntymispoliittisia kysymyksiä, joihin kuuluu niin palvelujärjestelmään kuin myös eläkepolitiikkaan liittyviä ongelmia. Eläkepolitiikka on heidän mukaansa saanut viime vuosina yhä enemmän talouspoliittisia painotuksia sosiaalipolitiikan sijaan.

Hyvinvointipolitiikka on laaja kokonaisteos, johon kannattaa kenties tutustua valikoiden oman mielenkiinnon ja tarpeen mukaan. Toisaalta koko teoksen lukija onnistuu hahmottamaan parhaimmillaan hyvinvoinnin osa-alueiden keskinäiset suhteet ja vähintäänkin oppii millä eri politiikan osa-alueilla hyvinvointia luodaan.

Kari Lindstedt

Juha T. Hakala:
Pakattu aika – Kiireen imusta hallittuun hidasteluun

Gummerus, 2010
208 sivua
ISBN 978-951-20-8474-6

Kiireen imusta hallittuun hidasteluun

► Miksi yhä useampi suomalainen kärsii masennuksesta, vaikka maamme sijoittuu niin monilla laatumittareilla maailman kärkeen? Mielialalääkkeitä syö joka seitsemäs ja moni uhraa työnsä terveytensä ja joskus elämänsäkin, **Juha T. Hakala** kirjoittaa teoksessaan *Pakattu Aika*.

Kirja on tarkoitettu työelämän kiristyvässä paineissa ja ajan puutteesta stressautuville lähimmäisille. Selväsanaisessa tekstissä tutkittu tieto ja tekijän omat kokemukset kulkevat mukavasti rinnan.

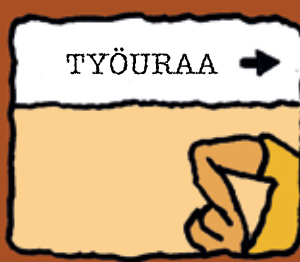
Kasvatustieteen professori Juha T. Hakalan työympäristöä on yliopisto, mutta sielläkin ongelmat ovat muualta tuttuja. Olemme pieni osa elinkeinoelämälle rahaa takkoavaa jättiläisratata. Meistä on tullut marionetteja, jotka painavat töitä niin että välillä silmissä mustenee. Joskus valitamme, mutta rahaa on revittävä – siis pakko jatkaa.

Mutta miten välttää seuraukset: alituinen kiire ja tehon säntäily? Hakalan kepeään sävyyn kertomat esimerkit ja havainnot ovat osuvia. Kirja kertoo myös tekijän arjen hallinnasta ja kaipuusta ”hitaaseen elämään”. Se antaa lukijalle uutta näkökulmaa ja muutosideoita. Kirja pohtii myös onnellista elämää, tiedon pinnallistumista ja tavarapaljoudesta koituvaa riesaa.

Hakala uskoo muutoksen mahdollisuuteen, mutta sen on lähdeittävä meistä itsestämme. Tarvitaan päättöksiä ja keinoja – niistä parhaat ovat yksinkertaisia. Seitsemän lapsen isänä professori on aina erottanut työn ja vapaa-ajan, oppinut hidastamaan tekemisen tahtia ja tinkimään täydellisuuden tavoitteesta. Sillä normaali työpäivä ei riitä perfektionismiin kaikessa.

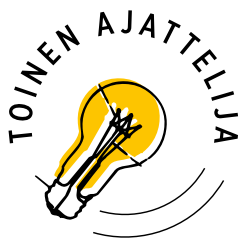
Terttu Levonen

Yhdyskunta

www.tahtikuviot.fi

Työkyky = terveyttä, tahtoa ja taitoa.

Huono tuuri ei ikää kysy

Kuka sanoi, ettei nuoria eläkeasiat kiinnosta? Ottakoon hän nuoret ja nuorisoiasiat eläkekeskustelujen keskiöön.

KUKA?

Jukka Tahvanainen

- **Jukka Tahvanainen** (43) on Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n pääsihteeri.
- Koulutukseltaan kasvatustieteiden maisteri.
- Hän on toiminut opettajana yläasteilla, työskennellyt nuorisojärjestöissä ja Euroopan parlamentissa.

Suomalaiset ovat vahvasti sitoutuneita hyvinvointivaltioon ja julkisesti tuotettuihin hyvinvointipalveluihin. Suomalaiset haluavat pitää kiinni julkisesta hyvinvointipalvelujärjestelmästä, vaikka turvan hankinta yksityiseltä sektorilta on lisääntynyt.

Suomalaiset nuoret ovat sitoutuneita koulutautumiseen ja työhön. Työ on muuttunut. Enää ei ole tavallista, että sitoudutaan 40 vuodeksi saman työnantajan palvelukseen. Monet nuoret haluavat tehdä työtä omaan elämäntilanteeseen sopivalla tavalla. Viimeisimmän tutkimuksen mukaan nuoret arvostavat työn sisältöä, siihen vaikuttamista ja palkkaa, jolla tulee toimeen.

Nuoret osana sukupolvisopimusta

Voisi luulla, ettei nuorten tarvitse tietää sen hetkessä elämäntilanteessaan eläkkeistä mitään eikä huolehtia omasta työeläketurvastaan. Vanhuuseläkkeelle siirtyminen onkin kaukaista tulevaisuutta nuorelle, mutta me kaikki olemme mukana lakisääteisen työeläkejärjestelmän sukupolvisopimuksessa.

Nuorilla on aina oma intressinsä tietää millainen työeläkejärjestelmä on nyt ja miten se toimii. Tiedontarve nousee järjestelmän rahoituksesta. Suomessa on käytössä jakojärjestelmä, jossa on rahastointi mukana. Työssä käyvät maksavat eläkkeellä olevien eläkkeet. Noin neljännes vuosittain eläkkeitä varten kerätyistä rahoista kuitenkin rahastoidaan.

Työeläkettä kertyy nykyisin 18 ikävuodesta alkaen aina 68:aan asti. Eläkettä on vuoden 2005 jälkeen voinut kertyä työn lisäksi palkattomilta jaksolta. Opiskelu tai perheen perustaminen eivät vaikuta alentavasti tulevan eläkkeen määrään niin paljon kuin ennen.

Yllättäen eläke voi tulla ajankohtaiseksi

Aina elämä ei kuitenkaan mene suunnitelmien mukaan, eikä ainakaan kaaressa koulu-tutkinto-työ-perhe jne. Kohdalle voi sattua onnettomuus tai pitkäaikainen sairaus. Sen lisäksi, että järjestelmä takaa toimeentulon vanhuusiässä, olemme vakuutettuja myös työkyvyttömyyden varalle. Monet nuoret joutuvat siirtymään pois työelämästä vammautumisen ja yhä useammin myös masennuksen ja mielenterveysongelmien vuoksi. Valitettavasti eläke voi tätäkin kautta tulla nuorelle ajankohtaiseksi.

Netin keskustelupalstoilla törmäsin verkkokeskusteluun, jossa annettiin ohjeita, miten nuorena voit päästä eläkkeelle, mitä sinun tulee tehdä, mihin hoitoihin hakeudut, ja mitä pitää sanoa. Uskoisin, että tällaiset tilanteet ovat kovin marginaalisia.

Julkisessa keskustelussa on kerrottu, että alle 35-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen on selkeästi kasvanut.

Soitin Kelaan. Sieltä kerrottiin, että hirveästi tämä osuus todellisuudessa ei ole kasvanut. Mikäli kuntoutusosuudessa ei kuntoudu, tällöin lievennetään ehtojen tarkastelua. Alle 25-vuotiaiden saamia työkyvyttömyys- ja kuntoutusetuuksia koskeva selvitys osoittaa, että nuoren kuntoutusraha on lykännyt, mutta ei vähentänyt työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä.

Nuorten työkyvyttömyys on lisääntynyt, mutta toistaiseksi kasvu on ollut maltillista. Tutkimuksen mukaan nuoren kuntoutusraha ei ainakaan nettomääräisesti tarkastellen ole ehkäissyt työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä.

Suomessa on lähes 280 000 kansalaista työkyvyttömyyseläkkeellä. Nuoria, eläketarkastelussa 16–34-vuotiaita, on eläkkeellä 1,6 prosenttia eläkkeensaajista. Tällöin se olisi noin 17 000 ihmistä.

Nuoria lähes kaksi miljoonaa

Kansalaisistamme nuoria on lähes kaksi miljoonaa. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevia nuoria on keskiarvoa enemmän Kainuussa ja Pohjois-Savossa. Syynä 16-vuotiaiden eläkkeissä on useimmiten syntymäinvaliditeetti. Ikätarkastelu on yleisemminkin hajanaista. Tämänkin perusteella voi kysyä ja ihmetellä, miksi eläkekertymä ei ala jo 16 ikävuodesta.

Suuren eläkeuudistuksen myötä vuonna 2005 saimme läpi pitkäaikaisen tavoitteen, että eläkekertymä alkaisi nuorten kohdalla täysi-ikäisyydestä, 18 ikävuodesta. Eläkeuudistuksessa tarkastellaan asioita elinikäisen työuran kautta.

Työkyvyttömyystarkastelussa nuorten sairauksien syynä on usein se, ettei nuori ole hakeutunut riittävän varhaisessa vaiheessa hoitoon. Tässäkin riskiryhmänä erottuu nuorten miesten osuus. Nuorten miesten kohdalla ongelmat ovat kasaantuneet, ja useimmiten tässä tarkastelussa syynä on myös alkoholi. Näissäkin asioissa korostuu riittävä tieto, vastuu itsestä sekä toimijoiden ennaltaehkäisevä rooli.

Jukka Tahvanainen

Allianssi on suomalaisten nuorisojärjestöjen etu- ja palvelujärjestö. Jäsenjärjestöjä on yhteensä 117. Lisätietoa: www.alli.fi

Disability gobbles up resources

► The largest pension and work input losses (totalling EUR 25 billion/year) due to the working-age population's premature loss of health occur when employees lack the strength or ability or are not allowed to work until the old-age retirement age.

Guy Ahonen, Research Professor at The Finnish Institute of Occupational Health, urges companies to invest in wellness at work. Such investments quickly repay themselves. In one case, a 20-fold increase in occupational health care expenditure yielded a 46% return on the invested capital.

According to Ahonen, shaping the work and the tasks to suite the employee may help to uphold work ability. For example, working in shifts or physically strenuous work may be hard on older employees, while parents of young children may need flexible working hours.

Mika Kivimäki, Research Professor at The Finnish Institute of Occupational Health, points out that psychosocial factors at work also affect the health of employees. In addition to life style and hereditary risk factors, heart illnesses and depression may be caused by poor working arrangements, organization structures, social relationships and the lack of opportunities to influence at work. Fair leadership promotes employees' health, while long working days are counterproductive.

Treading a fine line in France

► An increasing number of people will retire in France in the near future, and due to the expanded life expectancy, pensions will be paid for longer periods than before. These changes are predicted to result in an unsustainably large pension expenditure.

Hence, efforts are made to prolong continued working among older employees and to strengthen the financial basis for pensions.

At the age of 56, a worker may receive full pension if his working career spans 43 years. A worker can retire at the age of 60, but if his career is shorter than what is required based on his birth year, the accrued pension is cut by 1.25-0.625% per each lacking quarter year.

Correspondingly, if the requirement of a full career is met at the age of 60 but the worker continues to work, pension is accrued at an accel-

erated rate of 1.25% per additional quarter year. If he carries on working after the age of 65 but his career has not continued for the required number of quarter years, the accrued quarter years are increased by 2.5% for each quarter year in employment after the age of 65.

The French pension calculation method clearly differs from ours. Since there is an earnings ceiling of EUR 2,885 per month for a basic pension, the earned old-age pension may be quite modest.

As of 2012, receiving a full pension requires a career spanning 41 years. By 2018, the minimum retirement age will rise from 60 to 62. In July 2011, when the new reform will come into effect, the required old-age retirement age will be 60 years and 4 months. After the transition period, in 2018, the minimum old-age retirement age with a full pension will rise from 65 to 67. As of 2020, the required career length will be 41.5 years. If a worker has begun his career at age 18 or younger, and if the career has spanned more than the required length, he can retire early at the age of 58-60 and enjoy a full pension. The extremely early retirement age of 50-55 years of certain officials will increase to 52-57 years by 2018.

Employment will be steered with salary subventions. When hiring an employee aged 55 or more, 14% of the salary up to EUR 2,885 will be subsidized for one year. As of the beginning of 2010, companies with more than 50 employees are required to draw up an agreement with the employee representatives or to work out an employment plan for persons aged 50 or more.

The Professional Improvement Fund pays tutoring support. If a company fails to follow these regulations, it must pay a fine to the old-age pension fund to the amount of 1% of the company's pay roll. Pensions are financed by earmarked tax increases. Guarantee pensions – *retraites-chapeaux* – are usually enjoyed only by the top management and constitute a pension supplementing the pension tied to the last salary.

The guarantee pension – equally for all

► The guarantee pension to be introduced at the beginning of 2011 ensures that every retiree will receive a minimum pension of EUR 687 per month.

Marjukka Hietaniemi, Development Manager at the Finnish Centre for Pensions, finds the increase in the pension of the disadvantaged, which is currently lower in Finland than in any other Nordic country, to be a significant improvement. The guarantee pension is particularly important for young people who are dependent on a disability pension, as it will nullify the effects of the life expectancy coefficient.

However, guarantee pensions are not risk-free. The Finnish Pension Alliance (TELA) and its Managing Director, **Esa Swanljung**, points out that the guarantee pension, if increased significantly in the near future, may break down the upholding principle of the Finnish pension scheme, i.e. that social security is achieved through working and self-employment.

Anne Neimälä, Head of Department at the Social Insurance Institution, points out that it is crucial that the guarantee pension's level is increased in the same proportion as are earnings and other benefits. The guarantee pension's most positive features are that it protects the livelihood of a low-income retiree and is independent of the retiree's family relations.

Along with Hietaniemi, **Katja Veirto**, sociopolitical expert at the Central Organisation of Finnish Trade Unions (SAK), fears that an increase in the guarantee pension may discourage the self-employed with small businesses to pay earnings-related pension contributions.

The Federation of Finnish enterprises sees a risk in the guarantee pension weakening the willingness of low-income employees to stay in the labour force. Moreover, it may discourage low-income self-employed persons from increasing their YEL insurance level.

Questions are raised about why financial means testing is not applied in the granting of a guarantee pension. According to current legislation, those who have lived their entire life on capital income are also entitled to a guarantee pension. When the law was under preparation, the Finnish Centre for Pensions warned that the implementation of the guarantee pension is inconsistent and uneconomical since pensions are the only income considered.

The guarantee pension is not paid automatically; it must be applied for from the Social Insurance Institution (KELA). Applications can be submitted as of 1 February 2011, and the guarantee pension will be granted as of 1 March 2011.

Eläketurvakeskuksen JULKAISUJA

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISUT OVAT LADATTAVISSA PDF-MUODOSSA KOTISIVULTA WWW.ETK.FI
JULKAISUJA VOI MYÖS TILATA PAPERIVERSIONA OSOITTEESTA AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI (TAI VAIHDE 010 7511)

TILASTOJA

Tilasto Suomen eläkkeensaajista 2009

*Statistik över pensionstagarna
i Finland 2009*

*Statistical Yearbook of Pensioners
in Finland 2009*

Julkaisu sisältää tietoja kaikista työ- ja kansaneläkejärjestelmästä eläkettä saavista, eläkkeelle siir-
tyneistä ja eläkemenosta. Tilasto tuotetaan yhteis-
työssä Kansaneläkelaitoksen kanssa ja se ilmestyy
osana Suomen virallista tilastoa.

ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto
(painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto
(verkkajulkaisu)
ISSN-L 0780-3028 Tilasto Suomen eläkkeensaajista

Tilasto Suomen eläkkeensaajista kunnittain 2009

*Statistik över pensionstagarna i Finland
efter kommun 2009*

Tilastossa on kunta- ja maakuntakohtaisia tieto-
ja eläkkeensaajien lukumääristä, väestösuuk-
sista, kokonaiseläkkeestä sekä eläkemenosta. Tilasto
on Eläketurvakeskuksen ja Kelan yhteisesti tuotta-
ma ja se ilmestyy osana Suomen virallista tilastoa.

ISSN 1795-5165 Suomen virallinen tilasto
(painojulkaisu)
ISSN 1796-0479 Suomen virallinen tilasto
(verkkajulkaisu)
ISSN-L 1238-1004 Tilasto Suomen eläkkeensaajista
kunnittain

TILASTORAPORTEJA

Työeläkekuntoutus vuonna 2009

Tilastoraportissa tarkastellaan työeläkekuntou-
tuksen kehitystä vuodesta 1992 lähtien pääpainon
ollessa vuodessa 2009. Raportissa on tietoa kun-
toutuushakemuksista, annetuista päätöksistä, va-
litusoikeudesta, kuntoutujista, kuntoutuskustan-
nuksista sekä päättyneistä kuntoutusohjelmista.

Tekijä: Leena Saarnio
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 7/2010
ISSN-L 1459-3823

RAPORTEJA

Eläkejärjestelmän automaattiset vakautusmekanismit – teoriaa ja kokemuksia jarruista ja elinaikakertoimista

Väestön ikääntyessä useissa maissa on otettu
käyttöön vakautusmekanismi, jonka avulla huo-
mioidaan automaattisesti vanhuushuoltosuhteen
muutosten aiheuttamat paineet eläkejärjestelmän
rahoituksen kestävyydelle. Raportissa käsitellään
automaattisten vakautusmekanismien ominai-
suuksia sekä esitellään erilaisia käytössä olevia
vakautusmekanismeja.

Tekijät: Sanna Tenhunen ja Risto Vaitinen
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 2010:7
ISBN 978-951-691-140-6 (sid.)
ISBN 978-951-691-141-3 (PDF)
ISSN-L 1238-5948

KESKUSTELUALOITTEITA

Osa-aikaeläkeläiset rekisteritietojen valossa

Selvityksessä tarkastellaan ensimmäistä kertaa ko-
konaisaineistolla osa-aikaeläkeläisille karttuneita
eläkkeitä niihin oikeuttavine tuloinen. Lisäksi
tarkastellaan työurien pituutta, lukumäärä- ja al-
kavuustietoja, eläkelakia ja toimialaa sekä rekis-
tereiden perusteella saatavia eläkkeensaajan per-
hetietoja.

Tekijät: Janne Salonen ja Mervi Takala
Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita
2010:10
ISSN-L 1795-3103

Työuran pituus ja siihen vaikuttavat tekijät 45–64-vuotiaassa palkansaajaväestössä

Raportissa selvitetään työuran pituutta ja siihen
vaikuttavia tekijöitä 45–64-vuotiaassa palkansaa-
javäestössä. Työuran pituutta tarkastellaan työ-
uran toteutuneen keston, suhteellisen keston ja
kokonaiskeston mukaan. Työuran pituuteen ja ti-
viyteen vaikuttavat henkilöön liittyvistä tekijöistä
mm. sukupuoli ja ikä. Työhön liittyen erityisesti so-
sioekonominen asema, työsuhteen pysyvyys ja työ-
aika vaikuttavat työuran keston. Tutkimusaineis-
tona on Tilastokeskuksen Työolot 2008 -aineisto ja
siihen liitetty rekisteritiedot eläkettä kartuttavasta
työssäolosta 23 vuoden iästä lähtien.

Tekijät: Liisa-Maria Palomäki ja Eila Tuominen
Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita
2010:9
ISSN-L 1795-3103